
ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

ΤΟΜΟΣ

Β

ΟΣΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ Ο ΛΙΒΥΟΣ

Σύντομη βιογραφία

Ὁ ὀσιος πατέρας μας Θαλάσσιος, ὁ ὁποῖος καὶ πρεσβύτερος ἔγινε καὶ ἡγούμενος, ἔζησε ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Πρωγονάτου, κατὰ τὸ ἔτος 660 μ.Χ. Ἦταν σύγχρονος τοῦ ἀγίου Μαξίμου, ὁ ὁποῖος καὶ τοῦ ἀφιέρωσε μία ἔκθεση μὲ ἀπορίες σὲ θέματα τῆς Γραφῆς καὶ τὶς λύσεις τους.

Οἱ τέσσερις ἑκατοντάδες κεφαλαίων πού φιλοπόνησε ὁ ἴδιος, πήραν θέση ἐδῶ κοντὰ στ' ἄλλα, γιατί προξενοῦν μεγάλη πνευματικὴ ὠφέλεια σ' ὅσους τὶς μελετοῦν.

Εἰσαγωγικά σχόλια

Ὁ ὅσιος Θαλάσσιος ὁ ἀφρικανὸς ἔγινε πολὺ γνωστὸς ἀπὸ τὸν ἅγιο Μάξιμο τὸν Ὁμολογητὴ, ὁ ὁποῖος ἀπάντοῦσε σὲ θεολογικὲς ἀπορίες τοῦ πρώτου. Ὁ ἴδιος πρεσβύτερος, ἐξελέγη ἡγούμενος καὶ φαίνεται πὼς εἶχε θεολογικὰ καὶ πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλὰ ἦταν καὶ ἀξιόλογος ἱερομόναχος στὴν ἐποχὴ του, ἀφοῦ ὁ ἅγιος Μάξιμος γράφει εἰδικῶς γι' αὐτὸν θεολογικὲς πραγματεῖες, πού διασώθηκαν σὲ χειρόγραφους κώδικες, ἀπ' ὅπου τὶς ἐνσωμάτωσαν στὴ Φιλοκαλία οἱ συλλέκτες τῶν κειμένων τῆς ἁγιοι Μακάριος καὶ Νικόδημος.

Ὁ ὅσιος Θαλάσσιος, πού εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν πνευματικὴ ἐπίδραση τοῦ Ὁμολογητοῦ Μαξίμου, ἔγραψε μὲ τὴ σειρά του, ὕστερα ἀπὸ τὸν δάσκαλό του, σὲ κάποιον πρεσβύτερο Παῦλο, τέσσερις ἑκατοντάδες κεφαλαίων «περὶ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας καὶ τῆς κατὰ νοῦν πολιτείας», ὅταν ἀκόμα ἦταν ἡσυχαστής, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ταπεινόφρονα διατύπωσή του: «κατὰ τὸ φαινόμενο ἡσυχαστής, κατὰ δὲ τὴν ἀλήθεια πραγματευτὴς κενοδοξίας».

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι γράφει τέσσερις ἑκατοντάδες κεφαλαίων. Ὅπως τὸ περιχόμενό τους ἀποτελεῖ ἀπηχήματα τῆς σοφίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἔτσι μιμεῖται καὶ τὶς τέσσερις ἑκατοντάδες περὶ ἀγάπης τοῦ ἰδίου. Ἡ ἰδιοτυπία τοῦ ὀσίου τούτου ἡγουμένου στὴ Λιβύη, συνίσταται στὸ ὅτι τὰ κεφάλαιά του δὲν ἀκολουθοῦν τὴν ἔκταση τῶν κεφαλαίων τοῦ διδασκάλου του, ἀλλὰ εἶναι βραχυτάτα, συνοπτικώτατα, αὐτοτελῆ καὶ κυρίως σὲ ἀποφθεγματικὴ μορφή.

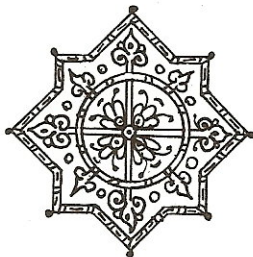
Ἐπίσης χαρακτηριστικὸ τῶν κεφαλαίων εἶναι ἡ ἀκροστιχίδα τους σὲ κάθε ἑκατοντάδα, γεγονός πού ὑποχρεώνει τὸν συγγραφέα σὲ ἕνα περιορισμὸ τῆς ἐμπνεύσεώς του, ὅσο καὶ ἂν ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐξασφαλίζει τὴν ἀκραιότητα τοῦ ἔργου ἀπὸ ἐνδεχόμενες νοθεύσεις.

Κέντρο τῶν κεφαλαίων εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, πού συνεχῶς διαφαίνεται ἡ σκέψη τοῦ ἁγίου Μαξίμου. Ὁ συγγραφεὺς δὲν μιμεῖται δουλικῶς, ἀλλὰ ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶναι μέτοχος ἐμπειρικῶς τῶν κεφαλαίων, ὅμως τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ὁμολογητοῦ καὶ διαμορφώνει τὰ νοήματα καὶ τὶς διατυπώσεις του κατὰ τὴν προσωπικὴ ἰδιοτυπία του. Μονάχα ἁγιασμένη ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἄσκηση καὶ τὶς ἐλλάμψεις τοῦ Παρακλήτου θὰ μπορούσε νὰ παραγάγει τὰ θεόσοφα κεφάλαια, πού βρίσκονται σὲ τέλεια ἀρμονία μὲ τὴ διδασκαλία ὄλων τῶν νηπτικῶν Πατέρων.

Τὰ κεφάλαια ξυπνᾶνε ψυχὲς πού εἶναι σὲ πνευματικὸ θάνατο ἢ ἀνασταίνουν ψυχὲς πού νεκρώθηκαν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Τὸ πλεονέκτημά τους εἶναι ἡ ἐμπειρικὴ μέθοδος πού, μὲ τὴν πρακτικὴ ἀγωγή πού ὑποδεικνύουν, ὀδηγοῦν μὲ ἀσφάλεια στὴ μεταστοιχείωση τῶν ψεκτῶν παθῶν σὲ πάθη ἅγια καὶ στὴν κτήση τῶν θείων ἀρε-

τῶν, ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ ἀνθιση τῶν καρπῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποκορύφωμα τῶν ὁποίων εἶναι ἡ θεομίμητη ταπεινώσις καὶ ἡ ἀγία ἀγάπη.

Ὁ ὀσιος Θαλάσσιος ὁ ἀφρικανός, χάρις καὶ στὸν φιλικὸ σύνδεσμο μετὸν μεγάλωνυμο Μάξιμο, ἔγινε ἕνας ἀπλανῆς δάσκαλος τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τῶν νηπτικῶς βιούντων μοναχῶν, ἀλλὰ καὶ στοργικὸς πατέρας ὅλων τῶν χριστιανῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους, σὰν δούλος εὐγνώμων, μεταδίδει τὸ χάρισμα ποὺ ἔλαβε, θεραπεύοντας, σὰν ἰατρός ψυχῶν, ἀληθινὸς ψυχίατρος, τὶς ἀρρωστημένους ψυχῆς καὶ ὀδηγώντας τε στὸν ἀρχικὸ προορισμὸν τους, ποὺ εἶναι ἡ ὁμοίωσή τους, κατὰ χάρις, μετὸν δημιουργό τους, τὴν Ἁγία Τριάδα, στὴν Ὅποία ἀφιερώνει τὰ δεκαπέντε τελευταῖα κεφάλαια τῆς δ' ἑκατοντάδος του, φανερώνοντας τὴν ὀρθόδοξη θεολογικὴ γνῶσις του.

Περὶ ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας καὶ τῆς κατὰ νοῦν πολιτείας

Πρὸς τὸν πρεσβύτερο Παῦλο

Πρώτη ἑκατοντάδα*

Ὁ πόθος πού τείνει ὀλοκληρωτικὰ στὸ Θεό, δίνει μὲ τὸ Θεὸ καὶ μεταξὺ τους ἐκείνους πού ποθοῦν.

2. Ὁ νοῦς πού ἀπόκτησε πνευματικὴ ἀγάπη, δὲ διανοεῖται γιὰ τὸν πλησίον του ἐκεῖνα πού δὲν ἀρμόζουν στὴν ἀγάπη.

3. Κρύβει τὴν ὑποκρισία κάτω ἀπὸ πλαστὴ ἀγάπη ἐκεῖνος πού ἐπαινεῖ μὲ τὸ στόμα του, ἀλλὰ ἐξουθενώνει μὲ τὴν καρδιά του.

4. Ἐκεῖνος πού ἀπόκτησε τὴν ἀγάπη, ὑπομένει ἀτάραχα τὰ λυπηρὰ καὶ ὀδυνηρὰ πού τοῦ προξενοῦν οἱ ἐχθροὶ του.

5. Μόνον ἡ ἀγάπη ἐνώνει τὰ κτιστὰ ὄντα μὲ τὸ Θεὸ καὶ μεταξύ τους σὲ ὁμόνοια.

6. Ἀγάπη ἀληθινὴ ἔχει ἐκεῖνος πού δὲν ἀνέχεται νὰ ἀκούει ὑπονοούμενα, οὔτε φανερὲς κατηγορίες κατὰ τοῦ πλησίον.

7. Εἶναι ἄξιος τιμῆς ἐμπρὸς στὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνος πού δὲν κάνει τίποτε πού νὰ καταργεῖ τὴν ἀγάπη.

8. Ἰδίωμα τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης εἶναι ὁ ἀληθινὸς λόγος ἀπὸ ἀγαθὴ συνείδηση.

9. Κρύβει φθόνον κάτω ἀπὸ πλαστὴ φιλία, ἐκεῖνος πού μεταφέρει στὸν ἀδελφὸ τὶς κατηγορίες κάποιου ἄλλου ἐναντίον του.

10. Ὅπως οἱ σαρκικὲς ἀρετὲς ἐπισύρουν τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι καὶ οἱ πνευματικὲς ἐπισύρουν τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

11. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια καθαρίζουν τὴν ψυχὴ, ἐνῶ ἡ καθαρὴ προσευχὴ λαμπρύνει τὸ νοῦ.

12. Ἐκεῖνος εἶναι δυνατὸς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀποδιώχνει τὴν κακία μὲ τὴν πράξη καὶ μὲ τὴ γνώση.

13. Ἐκεῖνος πού ἀπόκτησε ἀπάθεια καὶ πνευματικὴ γνώση, ἔλαβε χάρη ἀπὸ τὸ Θεό.

14. Ἄν θέλεις νὰ νικήσεις τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς, ἀπόκτησε ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

* Στὸ πρωτότυπο κείμενο τὰ κεφάλαια ἔχουν τὴν ἀκροστιχίδα: «Πνευματικῶ ἀδελφῶ καὶ ἀγαπητῶ κυρίῳ Παύλῳ Θεολάσσῳ, τῷ μὲν φαινομένῳ ἡσυχαστῆς, τῇ δ' ἀληθείᾳ πραγματευτῆς κενοδοξίας».

15. Φύλαξε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ ἀκράτεια καὶ μίσος, καὶ δὲ θὰ βρεῖς ἐμ-
πόδιο στὸν καιρὸ τῆς προσευχῆς σου.

16. Ὅπως δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς ἀρώματα στὸ βόρβορο, ἔτσι στὴν καρ-
διὰ τοῦ μνησικακού δὲν μπορεῖς νὰ βρεῖς εὐωδία ἀγάπης.

17. Νὰ κυριαρχεῖς γενναῖα στὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπιθυμία, καὶ πολὺ γρήγο-
ρα θ' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς.

18. Ἐκτοπίζει τὴν κενοδοξία ἢ κρυφὴ πνευματικὴ ἐργασία, καὶ διώχνει
τὴν ὑπερηφάνεια τὸ νὰ μὴν ἐξουθενῶνεις κανέναν.

19. Ἰδίωμα τῆς κενοδοξίας εἶναι ἡ ὑποκρισία καὶ τὸ ψεῦδος, ἐνῶ τῆς
ὑπερηφάνειας, ἡ οἴηση καὶ ὁ φθόνος.

20. Ἀρχοντας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κυριάρχησε στὸν ἑαυτό του καὶ ὑπέτα-
ξε στὸ λογικὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα του.

21. Ἡ γησιότητα τοῦ φίλου φανερώνεται στὸν πειρασμό, ὅταν μοιρα-
στεῖ τὴν ἀνάγκη σου.

22. Ἀσφάλισε τὶς αἰσθήσεις μὲ τὴν ἡσυχία καὶ κρίνε τοὺς λογισμοὺς
ποὺ ἔρχονται στὴν καρδιά.

23. Νὰ ἀντιμετωπίζεις χωρὶς μνησικακία τοὺς λογισμοὺς ποὺ προξε-
νοῦν λύπη· νὰ ἔχεις ὅμως ἐχθρική διάθεση πρὸς τοὺς φιλήδονους λογισμοὺς.

24. Ἡσυχία, προσευχή, ἀγάπη καὶ ἐγκράτεια, εἶναι τετράτροχο ἄρμα
ποὺ ἀνεβάζει τὸ νοῦ στοὺς οὐρανοὺς.

25. Λιώσε τὸ σῶμα σου μὲ ἀσιτία καὶ ἀγρυπνία, καὶ διώχνεις τὸ δῆμιο
λογισμὸ τῆς ἡδονῆς.

26. Ὅπως λιώνει τὸ κερὶ μπροστὰ στὴ φωτιά¹, ἔτσι λιώνουν οἱ ἀκά-
θαρτοι λογισμοὶ μπροστὰ στὸ φόβο τοῦ Θεοῦ.

27. Εἶναι μεγάλη ζημία τῆς συνετῆς ψυχῆς τὸ νὰ πολυκαιρίσει ὁ νοῦς
σὲ ἀξιοκατηγόρητο πάθος.

28. Κάνε ὑπομονὴ στὰ λυπηρὰ καὶ ὀδυνηρὰ ποὺ σοῦ στέλλονται, γιατί
μὲ αὐτὰ σὲ καθαρίζει ἢ πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

29. Ἀφοῦ ἀπέριψες τὴν ὕλη καὶ ἀπαρνήθηκες τὸν κόσμο, ἀπαρνήσου
τώρα καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς.

30. Ἔργο χαρακτηριστικὸ τοῦ νοῦ εἶναι τὸ νὰ ἀσχολεῖται πάντοτε μὲ
τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.

31. Ὅπως ἔργο τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ διοικεῖ τὸν κόσμο, ἔτσι ἔργο τῆς ψυ-
χῆς εἶναι νὰ κυβερνήσει τὸ σῶμα.

32. Μὲ ποιὰ ἐλπίδα θὰ συναντήσουμε τὸ Χριστό, ἀφοῦ εἴμαστε δούλοι
μέχρι τώρα στὶς ἡδονές;

33. Τὴν ἡδονὴ ἐκτοπίζουν ἢ κακοπάθεια καὶ ἡ λύπη, εἴτε θεληματικὴ,
εἴτε προερχόμενὴ ἀπὸ τὴ θεία πρόνοια.

34. Ὑλὴ τῶν παθῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία, γιατί αὐξάνει τὶς ἡδονές.

1. Ψαλμ. 67, 3.

35. Ἡ ἀποτυχία τῆς ἡδονῆς γεννᾷ τὴ λύπη. Ἡ ἡδονὴ εἶναι ζευγμένη μαζὶ μὲ κάθε πάθος.

36. Τὸ μέτρο πού ἔχεις στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ σώματός σου, θὰ χρησιμοποιοῦναι ὁ Θεὸς ἀντίστροφα στὴν ἀνταπόδοσή Του.

37. Εἶναι ἔργα θείας κρίσεως, οἱ δίκαιες ἀνταποδόσεις για ὅσα διαπράχθηκαν μὲ τὸ σῶμα.

38. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ γνώση γεννοῦν ἀθανασία. Ἡ ἀπουσία τους γεννᾷ τὸ θάνατο.

39. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη ἐκτοπίζει τὴν ἡδονή. Ἡ ἐκτόπιση τῆς ἡδονῆς εἶναι ἀνάσταση τῆς ψυχῆς.

40. Ἀπάθεια εἶναι ἡ ἀκίνησία τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν κακία. Εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀποκτήσει κανεὶς χωρὶς τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ.

41. Σωτήρας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος εἶναι ὁ Χριστός. Ὅποιος ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη Του², ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν κακία.

42. Ἄν θέλεις νὰ σωθεῖς, ἀπαρνήσου τὴν ἡδονὴ καὶ ἀνάλαβε ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη, μαζὶ μὲ ἀδιάλειπτη προσευχή.

43. Ἰδίωμα τῆς ἀπάθειας εἶναι ἡ ἀληθινὴ διάκριση. Ἐκεῖνος πού ἔχει διάκριση, πράττει τὰ πάντα μὲ μέτρο καὶ κανόνα.

44. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ὁ νοῦς πού Τὸν ἀκολουθεῖ, δὲ θὰ μείνει στὸ σκοτάδι³.

45. Συγκέντρωσε τὸ νοῦ σου καὶ πρόσεχε τοὺς λογισμούς σου· ὅσους βρεῖς ἐμπαθεῖς, πολέμησέ τους.

46. Τρία πράγματα εἶναι πού σοῦ προκαλοῦν λογισμούς· ἡ αἴσθησις, ἡ μνήμη καὶ ἡ κράση τοῦ σώματος. Βαρύτεροι λογισμοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔρχονται ἀπὸ τὴ μνήμη.

47. Ἐκεῖνος πού τοῦ δόθηκε σοφία, γνώρισε τοὺς λόγους τῶν ἀσώματων ὄντων, καὶ ποιά εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ποιὸ τὸ τέλος τοῦ κόσμου.

48. Μὴν παραμελεῖς τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ καὶ θὰ φωτιστεῖ ὁ νοῦ σου. Γιατὶ λέει ἡ Γραφή: «Θὰ σοῦ ἀνοίξω ἄορατους καὶ ἀπόκρυφους θησαυρούς»⁴.

49. Ἐκεῖνος πού ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, βρῆκε χάρη Θεοῦ. Κι ἐκεῖνος πού καταξιώθηκε καὶ ἔλαβε γνώση, βρῆκε τὸ «μέγα ἔλεος».

50. Ὁ νοῦς πού ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, γίνεται φωτόμορφος, καθὼς καταφωτίζεται ἀδιάλειπτα ἀπὸ τὶς θεωρίες τῶν ὄντων.

51. Φέγγος τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀγία γνώση· ὅταν τὸ στερηθεῖ ὁ ἀνόητος, βαδίζει μέσα στὸ σκοτάδι⁵.

52. Ἀνόητος εἶναι ἐκεῖνος πού ζεῖ στὸ σκοτάδι, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ὑποδέχεται τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνωσίας.

53. Ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦ, θὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν κακία. Καὶ

2. Α' Πέτρ. 2, 21.

3. Ἰω. 12, 46.

4. Ἦσ. 45, 3.

5. Ἐκκλ. 2, 14.

ἐκεῖνος πού Τὸν ἀκολουθεῖ, θὰ δεῖ τὴν ἀληθινὴ γνῶση.

54. Ὁ νοῦς πού ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, βλέπει χωρὶς πάθος τὰ νοήματα, καὶ ὅταν τὸ σῶμα εἶναι ξυπνητό, καὶ στὸν ὕπνο του.

55. Ὁ νοῦς πού καθαρίστηκε τελείως, στενοχωρεῖται μέσα στὰ ὄντα καὶ θέλει νὰ βρισκεται πάντοτε ἔξω ἀπὸ τὰ δημιουργήματα.

56. Μακάριος ἐκεῖνος πού ἔφτασε στὴν ἀπέραντη ἀπειρία. Καὶ ἔφτασε ἐκεῖνος πού ξεπέρασε ὅλα τὰ πεπερασμένα.

57. Ἐκεῖνος πού σέβεται τὸ Θεό, ἐρευνᾷ τοὺς λόγους Του. Τοὺς βρίσκει ὁ ἐραστής τῆς ἀλήθειας.

58. Ὁ νοῦς πού κινεῖται ἀπὸ εἰλικρίνεια, βρίσκει τὴν ἀλήθεια. Ἐκεῖνος πού κινεῖται ἀπὸ πάθος, δὲ θὰ τὴ βρεῖ.

59. Ὅπως εἶναι ἄγνωστος ὁ Θεὸς στὴν οὐσία Του, ἔτσι καὶ στὴ μεγαλοσύνη Του εἶναι ἀπέραντος.

60. Τῆς οὐσίας (τοῦ Θεοῦ) πού δὲν ἔχει ἀρχὴ καὶ τέλος, οὔτε τὴ φύση τῆς δὲν μποροῦμε νὰ βροῦμε.

61. Σωτηρία ὅλης τῆς κτίσεως εἶναι ἡ υπεράγαθη πρόνοια τοῦ Κτίστη.

62. Ὁ Κύριος ὑποβαστάζει μὲ οἰκτιρμούς ὅλους ὅσοι κινδυνεύουν νὰ πέσουν, καὶ σηκώνει ὅλους ὅσοι ἔπεσαν καὶ συντρίφθηκαν⁶.

63. Ὁ Χριστὸς εἶναι δίκαιος ἀνταποδότης τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν πράξεων τοῦ καθενός.

64. Ἄν θέλεις νὰ γίνεις κυρίαρχος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, κόβε πρῶτα τὶς αἰτίες τῶν παθῶν.

65. Σύζευξε μὲ τὶς ἀρετὲς τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, καὶ αὐτὲς ἐλευθερώνονται ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὸν τυραννικὸ ζυγὸ τῶν παθῶν.

66. Χαλίνωσε τὶς ὀρμὲς τῆς ἐπιθυμίας μὲ τὴν ἐγκράτεια, καὶ τὶς ὀρμὲς τοῦ θυμοῦ μὲ τὴν πνευματικὴ ἀγάπη.

67. Ἡ ἡσυχία καὶ ἡ προσευχὴ εἶναι μέγιστα ὄπλα τῆς ἀρετῆς· αὐτὲς οἱ δύο καθαρίζουν τὸ νοῦ καὶ τὸν κάνουν διορατικό.

68. Ὁφελεῖ μόνο ἡ πνευματικὴ συνομιλία. Ἀπὸ ὅλες τὶς λοιπές, προτιμότερη εἶναι ἡ ἡσυχία.

69. Ἀπὸ τοὺς πέντε τρόπους τῆς συνομιλίας, διάλεξε τοὺς τρεῖς, στὸν τέταρτο μὴν πλησιάζεις συχνά, κι ἀπὸ τὸν πέμπτο φύγε μακριά.

70. Ἀγαπᾷ τὴν ἡσυχία ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει πάθος πρὸς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνος πού δὲν ἀγαπᾷ κανένα πράγμα ἀνθρώπινο.

71. Ἡ συνείδηση εἶναι ἀληθινὸς δάσκαλος· ὅποιος ὑπακούει σ' αὐτήν, δὲ σκοντάφτει.

72. Ἡ συνείδηση δὲν κρίνει ἐκείνους μονάχα πού ἔφτασαν στὸ ἄκρο τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας.

6. Ψαλμ. 144, 14.

73. Ἡ ἄκρα ἀπάθεια κάνει τὰ νοήματα ἀπαθή. Ἡ ἄκρα γνώση παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπο στὸν Ὑπεράγνωστο.

74. Ἀξιοκατηγόρητη λύπη φέρνει ἡ ἀποτυχία στὶς ἡδονές. Ἐκεῖνος ποὺ καταφρόνησε τὶς ἡδονές, μένει χωρὶς λύπη.

75. Ἡ λύπη γενικὰ εἶναι στέρηση ἡδονῆς, εἴτε τῆς θεϊκῆς, εἴτε τῆς κοσμικῆς.

76. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀγαθότητα καὶ σοφία, τὶς ὁποῖες ὅποιος ἐπιτύχει, ζεῖ στὸν οὐρανό⁷.

77. Ἄθλιος εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ μὲ τὰ ἔργα του προτίμησε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ τὸν κόσμον ἀπὸ τὸ Θεό.

78. Ἰση ἀγάπη πρὸς ὅλους ἔχει ὅποιος δὲ φθονεῖ τοὺς ἐναρέτους καὶ ἐλεεῖ τοὺς κακοὺς.

79. Ἐκεῖνος θὰ ἔπρεπε ἀληθινὰ νὰ κυβερνᾷ, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα του τοὺς νόμους τῆς ἀρετῆς.

80. Πνευματικὸς ἔμπορος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ γιὰ χάρη τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπαρνήθηκε ἐξίσου καὶ τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ λυπηρὰ τοῦ κόσμου.

81. Δυναμώνει τὴν ψυχὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ τὸ νοῦ ἡ καθαρὴ προσευχὴ καὶ ἡ πνευματικὴ θεωρία.

82. Ὅταν ἀκοὺς ὠφέλιμο λόγο, μὴν κρίνεις ἐκεῖνον ποὺ διδάσκει, γιὰ νὰ μὴ στερηθεῖς τὴν ὠφέλιμη νοουθεσία.

83. Ἡ πονηρὴ προαίρεση διανοεῖται κακὰ, καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ πλησίον τὰ βλέπει γιὰ ἐλαττώματα.

84. Μὴν ἐμπιστεύεσαι τὸ λογισμό σου ποὺ κρίνει τὸν πλησίον, γιὰτὶ ἀφοῦ ὁ λογισμὸς σου ἔχει συσσωρευμένη κακία⁸, κάνει καὶ κακὲς σκέψεις.

85. Ἡ ἀγαθὴ καρδιὰ ἔχει ἀγαθὲς ἔννοιες. Γιατὶ οἱ λογισμοὶ τῆς εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὸ ἀγαθὸ ἀπόθεμά τῆς.

86. Πρόσεχε τοὺς λογισμοὺς σου καὶ φεῦγε ἀπὸ τὴν κακία, γιὰ νὰ μὴ σκοτιστεῖ ὁ νοῦς σου καὶ βλέπει ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

87. Ἀναλογίσου τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀσφάλισε τὸν ἑαυτό σου· αὐτοί, τυφλωμένοι ἀπὸ τὸ φθόνον, ἔβλεπαν σὰν Βεελζεβούλ τὸν Κύριο καὶ Θεό⁹.

88. Ἡ πονηρὴ ὑπόνοια σκοτίζει τὴ διάνοια¹⁰ καὶ τὴν κάνει νὰ βλέπει ἐκεῖνα ποὺ εἶναι δίπλα στὸν δρόμον καὶ ὄχι τὸ δρόμον.

89. Δίπλα σὲ ὅλες τὶς ἀρετὲς βρίσκονται οἱ κακίαι, καὶ γι' αὐτὸ οἱ πονηροὶ τὶς ἀρετὲς τὶς παραγνωρίζουν γιὰ κακίαις.

90. Ὅταν ὁ νοῦς χρονίζει στὴν ἡδονὴ ἢ στὴ λύπη, πέφτει πολὺ γρήγορα στὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

91. Ἡ καθαρὴ συνείδηση ἀνυψώνει τὴν ψυχὴ. Ἀκάθαρτος λογισμὸς τὴν φέρνει στὰ καταχθόνια.

7. Φιλίπ. 3, 20.

8. Ματθ. 12, 35.

9. Ματθ. 10, 25.

10. Σ. Σειρ. 3, 24.

92. Ὅταν κινουῦνται τὰ πάθη, διώχνουν τὴν κενοδοξία· ὅταν πάλι ἐκτοπιζονται, τὴν ξαναφέρνουν.

93. Ἄν θέλεις νὰ ἐλευθερωθεῖς ἀπὸ ὅλα μαζί τὰ πάθη, ὀπλίσου με ἐγκράτεια, ἀγάπη καὶ προσευχή.

94. Ὁ νοῦς ποὺ χρονίζει με τὴν προσευχὴ κοντὰ στὸ Θεό, ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ πάθη τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς.

95. Ὅταν ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν ὑπαρξὴ στὰ ὄντα, ἔνωσε συγχρόνως τὰ πάντα με τὴν πρόνοιά Του.

96. Μὲ τὸ νὰ γίνῃ δοῦλος, ἐνῶ εἶναι Κύριος, φανέρωσε στὴν κτίση τὸ ἄκρον τῆς πρόνοιάς Του.

97. Ὁ Θεὸς καὶ Λόγος, ἀφοῦ σαρκώθηκε χωρὶς νὰ ὑποστῇ μετατροπὴ, ἐνώθηκε μέσω τῆς σάρκας Του με ὅλη τὴν κτίση.

98. Παράδοξο θαῦμα γίνεται στὸν οὐρανὸ καὶ στὴ γῆ· φάνηκε Θεὸς πάνω στὴ γῆ καὶ ἄνθρωπος στὸν οὐρανό,

99. γιὰ νὰ ἐνώσει τοὺς ἀνθρώπους με τοὺς ἀγγέλους καὶ νὰ χαρίσει σὲ ὅλη τὴν κτίση τὴ θέωση.

100. Ὁ ἀγιασμὸς καὶ ἡ θέωση ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων εἶναι ἡ γνῶση τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος.

101. Ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη εἶναι συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν. Ὅποιος δὲν ἐλευθερώθηκε με τὴ χάρη ἀπὸ τὰ πάθη, δὲν ἔλαβε ἀκόμη τὴ συγχώρηση.

Δεύτερη ἑκατοντάδα*

Ἄν θέλεις νὰ ἀπαλλαγεῖς ταυτόχρονα ἀπὸ ὅλες τὶς κακίες, ἀπαρνήσου τὴν μητέρα τῶν κακῶν, τὴ φιλαυτία.

2. Ὑγεία τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ γνώση. Εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἀποκτήσει κανεὶς, ἐφόσον εἶναι ὑποδουλωμένος στὶς ἡδονές.

3. Τὶς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς ἡδονὲς τὶς ξεραίνει ἡ ἐγκράτεια μαζί μὲ τὴν ὑπομονή, καὶ ἡ ἀγάπη μαζί μὲ τὴν μακροθυμία.

4. Ἀρχὴ τῶν κακῶν γιὰ τὴν ψυχὴ εἶναι ἡ φιλαυτία. Φιλαυτία εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ σῶμα.

5. Ἰδίωμα τοῦ λογικοῦ εἶναι νὰ ὑποταχθεῖ στὸν ὀρθὸ λόγο, καὶ νὰ ταλαιπωρηθεῖ τὸ σῶμα καὶ νὰ τὸ μεταχειριστεῖ σὰν δούλο¹¹.

6. Εἶναι προσβολὴ στὸ λογικὸ νὰ ὑποταχθεῖ στὸ ἄλογο σῶμα καὶ νὰ φροντίζει πῶς νὰ ἱκανοποιεῖ τὶς αἰσχροὺς ἐπιθυμίες του¹².

7. Κακὸ ἔργο τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ ἀφήνει τὸν Κτίστη καὶ νὰ λατρεύει τὸ σῶμα.

8. Ἐλαβες ἐντολὴ νὰ ἔχεις τὸ σῶμα ὑπηρέτη, ὄχι νὰ δουλεύεις παρὰ φύση στὶς ἡδονές του.

9. Σπάσε τὰ δεσμὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ σῶμα καὶ μὴ δίνεις τίποτε στὸ δούλο (σῶμα) ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα.

10. Κλείσε τὶς αἰσθήσεις στὸ φρούριο τῆς ἡσυχίας, γιὰ νὰ μὴν ἀπασχολοῦν τὸ νοῦ στὶς ἐπιθυμίες τους.

11. Μέγιστα ὄπλα ἐκείνου ποὺ ἡσυχάζει μὲ ὑπομονὴ εἶναι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ προσοχὴ καὶ ἡ ἀνάγνωση.

12. Δὲν παύει ὁ νοῦς νὰ στρέφεται γύρω ἀπὸ τὶς ἡδονές, μέχρις ὅτου κἀνεις τὴ σάρκα δούλο καὶ ἀφιερωθεῖς στὴ θεωρία.

13. Ἄς ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὶς ἐντολές, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη. Ἄς ἀγωνιστοῦμε ἐπίσης γιὰ τὰ θεῖα δόγματα, γιὰ νὰ ἀξιωθοῦμε τὴ θεία γνώση.

14. Ἀθανασία ψυχῆς εἶναι ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ γνώση· αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀποκτήσει ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ὑποδουλωμένος στὶς ἡδονές.

15. Ἐχε δούλο τὸ σῶμα ἀφοῦ ἀφαιρέσεις τὶς ἡδονές, καὶ ἀπάλλαξέ το ἀπὸ τὴν ἐλεεινὴ δουλεία.

16. Ἀφοῦ ὁ Θεὸς σ' ἐπλασε ἐλεύθερο καὶ σὲ κάλεσε γιὰ νὰ εἶσαι ἐλεύθερος¹³, μὴν ἀνέχεσαι νὰ εἶσαι δούλος στὰ ἀκάθαρτα πάθη.

11. Α' Κορ. 9. 27.

12. Ρωμ. 13, 14.

13. Γαλ. 5, 13.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου: «Εὐξα ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀδελφεῖ τιμιώτατε, ὅτι μεγάλα κακὰ προσδοκῶ, ἅξια τῆς ἐμῆς προαιρέσεως, λύπας τῆ ψυχῆ καὶ ὀδύνας τῷ σώματι».

17. Μὲ λύπες καὶ ἡδονές, μὲ ἐπιθυμίες καὶ φόβους, οἱ δαίμονες δένουν τὸ νοῦ στὰ αἰσθητά.
18. Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου νικᾷ τὶς ἐπιθυμίες, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν λύπη διώχνει τὴν ἡδονή.
19. Ἡ ἐπιθυμία τῆς σοφίας καταφρονεῖ τὸ φόβο, καὶ ἡ ἡδονὴ τῆς γνώσεως διώχνει τὴ λύπη.
20. Αὐτὰ τὰ τέσσερα περιέχουν οἱ ἅγιες γραφές: τὶς ἐντολές, τὰ δόγματα, τὶς ἀπειλές καὶ τὶς ὑποσχέσεις.
21. Τὴν ἐπιθυμία τῆ σταματᾷ ἡ ἐγκράτεια καὶ ὁ κόπος. Τὴν ἐλαττώνει ἡ ἡσυχία καὶ ὁ θεῖος ἔρωτας.
22. Μὴν πειράξεις τὸν ἀδελφὸ μὲ ὑπονοούμενα. Γιατὶ καὶ σὺ δὲ θὰ μporέσεις νὰ ὑπομείνεις ὅταν σοῦ κάνει τὰ ἴδια.
23. Τὸ θυμὸ τὸν σταματᾷ ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀμνησικακία. Τὸν ἐλαττώνει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συμπάθεια.
24. Σὲ ὅποιον δόθηκε γνώση, δόθηκε φῶς νοερό. Ἐκεῖνος ποῦ ἔλαβε γνώση καὶ τὴν περιφρονεῖ, θὰ δεῖ σκότος.
25. Ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ γεννᾷ τὴν ἀπάθεια. Ἡ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς συντηρεῖ τὴ γνώση.
26. Ἀνέβαζε τὰ αἰσθητά στὴ νοητὴ θεωρία, καὶ θ' ἀνασύρεις τὴν αἴσθησι πᾶνω ἀπὸ τὰ αἰσθητά.
27. Ἡ γυναίκα συμβολίζει τὴν πρακτικὴ ψυχὴ, μὲ τὴν ὁποία ὅταν συνευρεθεῖ ὁ νοῦς, γεννᾷ τὶς ἀρετές.
28. Ἡ ἔρευνα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ γεννᾷ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ σ' ἐκεῖνον ποῦ ζητεῖ εἰλικρινᾶ μὲ εὐλάβεια καὶ πόθο.
29. Ὅ,τι εἶναι τὸ φῶς γιὰ κείνους ποῦ βλέπουν καὶ γιὰ κείνα ποῦ βλέπονται, αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ Θεὸς γιὰ κείνους ποῦ νοοῦν καὶ γιὰ κείνα ποῦ νοοῦνται.
30. Τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ συμβολίζει τὸ στερέωμα τῆς πίστεως, ὅπου ὅλοι οἱ Ἅγιοι λάμπουν σὰν ἀστέρια.
31. Ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι ἡ ἐπουράνια γνώση τῶν ἀσωμάτων. Γιατὶ σ' αὐτὴν θεωρεῖται τὸ ὄραμα τῆς εἰρήνης.
32. Μὴν ἀμελεῖς τὴν πρακτικὴ ἀρετὴ, γιατί ἐλαττώνεται ἡ γνώση· καὶ ὅταν συμβεῖ λιμός, θὰ κατεβεῖς στὴν Αἴγυπτο¹⁴.
33. Νοητὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ πάθη, τὴν ὁποία κανεῖς δὲν ἀποκτᾷ χωρὶς τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ.
34. Γῆ τῆς ἐπαγγελίας εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία προξενοῦν ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ γνώση.
35. Ὁ σκοτισμὸς τῶν παθῶν εἶναι νοητὴ Αἴγυπτος, στὴν ὁποία κανεῖς δὲν κατεβαίνει, ἐκτὸς ἂν πέσει σὲ λιμό.

36. Ἄκουε συχνὰ πνευματικούς λόγους, καὶ θὰ ἀπομακρυνθῆ ὁ νοῦς σου ἀπὸ ἀκάθαρτους λογισμούς.

37. Ἀγαθὸς καὶ σοφὸς εἶναι μόνο ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆ φύση Του. Γίνεται τέτοιος καὶ ὁ νοῦς κατὰ μέθεξη, ἂν προσπαθῆσει.

38. Νὰ κυριαρχεῖς στὴν κοιλιά, στὸν ὕπνο, στὸ θυμὸ καὶ στὴ γλώσσα, καὶ δὲν θὰ σκοντάφει τὸ πόδι σου σὲ πέτρα¹⁵.

39. Ἀγωνίσου νὰ ἀγαπήσεις κάθε ἄνθρωπο ἐξίσου, καὶ διώχνεις ὅλα μαζὶ τὰ πάθη σου.

40. Ἡ θεωρία τῶν αἰσθητῶν εἶναι κοινὴ τοῦ νοῦ καὶ τῆς αἰσθήσεως· ἡ γνώση ὅμως τῶν νοητῶν ἀνήκει μόνο στὸ νοῦ.

41. Ἀδύνατο ὁ νοῦς νὰ ἀφιερωθῆ στὰ νοητά, ἂν δὲν ἀποκόψει τὴ σχέση μετὰ τὴν αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητά.

42. Ἡ αἴσθηση ἔχει φυσικὴ κλίση πρὸς τὰ αἰσθητά καὶ περισπᾶ μαζὶ καὶ τὸ νοῦ, καθὼς αὐτὰ τὴν περισποῦν γύρω τους.

43. Κάνε νὰ κλίνει ἡ αἴσθηση στὴν ὑπηρεσία τοῦ νοῦ καὶ μὴν τῆς δώσεις εὐκαιρία νὰ τὸν στρέφει ἄλλοῦ ἐκείνη.

44. Ὅταν συμβεῖ νὰ ἀσχοληθῆ ὁ νοῦς μετὰ τὰ αἰσθητά, τράβηξε σ' ἀντιπερισπασμὸ τὴν αἴσθηση, ὀδηγώντας στὸ νοῦ τὰ κοντινὰ πράγματα.

45. Σημάδι ὅτι ὁ νοῦς ἀσχολεῖται μετὰ τὰ νοητά εἶναι νὰ περιφρονεῖ ὅσα κολακεύουν τὴν αἴσθηση.

46. Ὅταν ὁ νοῦς ἀνοίχτει ὅπως διόλου στὴ θεωρία τῶν νοητῶν, δύσκολα ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴν ἡδονὴ πού εἶναι γύρω ἀπὸ αὐτά.

47. Ὅταν ὁ νοῦς πλουτίσει μετὰ τὴ γνώση τῆς Μονάδας, τότε ἔχει τελείως ὑποδουλωμένη καὶ τὴν αἴσθηση.

48. Ἐμπόδιζε τὸ νοῦ σου νὰ στρέφεται γύρω ἀπὸ τὰ αἰσθητά, γιὰ νὰ μὴν τρυγήσει ἀπ' αὐτὰ ἡδονές καὶ λύπες.

49. Ὅποιον ὁ νοῦς ἀσχολεῖται πάντοτε μετὰ τὰ θεῖα, αὐτῶν καὶ τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς ἔγινε θεῖο ὄπλο.

50. Ἀδύνατο ὁ νοῦς νὰ ἀποκτήσει σὰν ιδιότητα τὴ γνώση, ἂν δὲν ἐξορίσει πρωτύτερα τὴν ἀμαρτητικότητα τοῦ παθητικοῦ μέρους μέσω τῶν ἀρετῶν του.

51. Τότε γίνεται ὁ νοῦς ξένος πρὸς τὰ κοσμικά, ὅταν ἀποκόψει ἐντελῶς τὴ σχέση πρὸς τὴν αἴσθηση.

52. Ἰδίωμα τοῦ λογιστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς εἶναι νὰ ἀσχολεῖται μετὰ τὴ γνώση τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ τοῦ παθητικοῦ μέρους τῆς, μετὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐγκράτεια.

53. Ἀδύνατο εἶναι νὰ ἀσχολεῖται ὁ νοῦς μετὰ αἰσθητὸ πρᾶγμα, ἂν ὅπως-δήποτε δὲν ἔχει πάθος σ' αὐτό.

54. Νοῦς τέλειος εἶναι ἐκεῖνος πού ἀπόκτησε σὰν ἰδίωμά του τὴ γνώση.

15. Ψαλμ. 90, 12.

Ψυχὴ τέλεια εἶναι ἐκείνη ποὺ ζυμώθηκε μὲ τὶς ἀρετές.

55. Ἡ σχέση τοῦ νοῦ πρὸς τὴν αἴσθηση τὸν κάνει δούλο τῶν σωματικῶν ἡδονῶν.

56. Ὁ νοῦς ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν τόπο τῆς γνώσεως, ὅταν τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς μετακινηθεῖ ἀπὸ τὶς ἀρετές του.

57. Ἐχομε λάβει ἐξουσία νὰ γίνομε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ¹⁶. Δὲν γινόμαστε ὅμως, ἂν δὲν ξεντυθοῦμε τὰ πάθη.

58. Κανεὶς ἂς μὴ νομίζει ὅτι ἔγινε πράγματι παιδί τοῦ Θεοῦ, ἂν δὲν ἀπόκτησε ἀκόμη τὰ θεῖα χαρακτηριστικά.

59. Ἡ ὁμοίωση τοῦ τρόπου μας μὲ τὸ καλὸ ἢ μὲ τὸ κακὸ, μᾶς κάνει παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ σατανᾶ.

60. Συνετὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ προσέχει στὸν ἑαυτό του¹⁷ καὶ σπεύδει νὰ χωριστεῖ ἀπὸ κάθε μολυσμό.

61. Ἡ πωρωμένη ψυχὴ ὅταν μαστιγώνεται, δὲν αἰσθάνεται καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ ἔρθει σὲ συναίσθηση τοῦ εὐεργέτη της.

62. Τὸ λερωμένο φόρεμα βγάζει ἔξω ἀπὸ τοὺς θεῖους γάμους καὶ ὀδηγεῖ στὸ σκότος τὸ ἐξώτερο¹⁸.

63. Ἐκεῖνος ποὺ φοβᾶται τὸ Θεό, φροντίζει γιὰ τὴν ψυχὴ του, καὶ ἀποφεύγει τὶς κακὲς συναναστροφές.

64. Ἀδύνατο νὰ βρεῖ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἄφησε καὶ δουλεῦει στὶς ἡδονές.

65. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς τὸ εἶπε — καὶ ἂν ἀκόμη δὲ θέλομε νὰ τὸ πιστέψομε — ὅτι «κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δούλος σὲ δύο κυρίους»¹⁹.

66. Ἡ ψυχὴ ποὺ λερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, εἶναι πωρωμένη, καὶ χωρὶς τὴ χρῆση νυστεριοῦ καὶ καυτηριασμῶν δὲ δέχεται νὰ πιστεῦει.

67. Φοβερὲς δοκιμασίες περιμένουν τοὺς σκληροὺς· γιὰ τὴν χωρὶς μεγάλους πόνους δὲν καταδέχονται νὰ μαλακώσουν.

68. Ὁ συνετὸς ἄνθρωπος φροντίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ μὲ θεληματικούς κόπους ἀποφεύγει τοὺς ἀθέλητους.

69. Ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ ταπεινώση. Μὲ αὐτὰ τὰ δύο ὁ Θεὸς συγχωρεῖ ὅλες τὶς ἁμαρτίες.

70. Ὅπως οἱ ἐπιθυμίες καὶ οἱ ὀργές πληθαίνουν τὶς ἁμαρτίες, ἔτσι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ταπεινώση τὶς ἐξαλείφουν.

71. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη καθαρίζει τὴν καρδιά. Αὐτὴν τὴ γεννᾶ ὁ φόβος τῆς κολάσεως.

72. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη καθαρίζει τὴν καρδιά καὶ ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτὴν τοὺς μολυσμοὺς τῶν ἡδονῶν.

73. Ὑπομονὴ εἶναι ἡ φιλοπονία τῆς ψυχῆς· καὶ ὅπου ὑπάρχει φιλοπονία, ἐξορίζεται ἡ φιληδονία.

16. Ἰω. 1, 12.

17. Ἐξ. 23, 21.

18. Ματθ. 22, 11-13.

19. Ματθ. 6, 24.

74. Κάθε ἄμαρτία γίνεται γιὰ τὴν ἡδονή, καὶ κάθε συγχώρηση πετυχαίνεται μὲ κακοπάθεια καὶ λύπη.

75. Πέφτει σὲ ἀθέλητους πόνους, σύμφωνα μὲ τὴ θεία πρόνοια, ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἀνέχεται νὰ μετανοεῖ μὲ θεληματικούς κόπους.

76. Ὁ Χριστὸς εἶναι Σωτῆρας ὅλου τοῦ κόσμου καὶ χάρισε τὴ μετάνοια στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴ σωτηρία τους.

77. Ἡ μετάνοια γεννᾷ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν. Ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν καθαρίζει τὴν ψυχὴ.

78. Ἡ κάθαρση τῆς ψυχῆς εἶναι ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ πάθη. Ἡ ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὰ πάθη γεννᾷ τὴν ἀγάπη.

79. Ψυχὴ καθαρὴ εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀγαπᾷ τὸ Θεό. Καὶ νοὺς καθαρὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν ἄγνοια.

80. Ἀγωνίσου ὑπὲρ τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου, γιὰτὶ ἂν καθαριστεῖς μὲ αὐτές, θὰ μπεῖς στὴν αἰώνια ζωὴ.

81. Νὰ μεταχειρίζεσαι τὸ σῶμα σὰν ὑπηρετὴ τῶν ἐντολῶν, κρατώντας τὸ ὅσο μπορεῖς μακριὰ ἀπὸ ἡδονὴ καὶ ἀρρώστια.

82. Ἡ ἐπανάσταση τῆς σάρκας ἔρχεται ἀπὸ ἀμέλεια τῆς προσευχῆς καὶ τῆς διαίτας καὶ τῆς καλῆς ἡσυχίας.

83. Ἡ καλὴ ἡσυχία γεννᾷ καλὰ παιδιά, τὴν ἐγκράτεια, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καθαρὴ προσευχή.

84. Ἡ ἀνάγνωση τῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων καὶ ἡ προσευχὴ καθαρίζουν τὸ νοῦ· ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια καθαρίζουν τὸ παθητικὸ μέρος τῆς ψυχῆς.

85. Κράτα τὴν ἐγκράτεια πάντοτε ἰσορροπημένη, γιὰ νὰ μὴν σὲ ρίξει ἡ ἀνωμαλία στὰ ἀντίθετα.

86. Ἐκεῖνος ποὺ βάζει νόμους στὸν ἑαυτὸ του, νὰ προσέχει νὰ μὴν τοὺς παραβεῖ. Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ προσπαθεῖ νὰ γελάσει τὸν ἑαυτὸ του, αὐταπατᾶται.

87. Οἱ ἐμπαθεῖς ψυχὲς εἶναι νοητὲς δύσεις. Γιατὶ σ' αὐτὲς ἔδωσε ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης.

88. Παιδὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὁμοιώθηκε μὲ τὸ Θεὸ μὲ τὴν ἀγαθότητα, τὴ σοφία, τὴ δύναμη καὶ τὴ δικαιοσύνη.

89. Ἀσθένεια τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἔξη τῆς κακίας, καὶ θάνατός της ἡ ἐμπρακτὴ ἄμαρτία.

90. Ἡ τέλεια ἀπάθεια εἶναι νοητὴ ἀκτημοσύνη. Ὄταν ὁ νοὺς φτάσει σ' αὐτὴν, ἐγκαταλείπει τὰ γήινα.

91. Νὰ διατηρεῖς σὲ ἰσορροπία τίς ψυχικὲς ἀρετές· ἀπ' αὐτὸ γεννιέται ὁ καρπὸς τῆς δικαιοσύνης.

92. Λένε πὼς ἡ θεωρία τῶν νοητῶν εἶναι ἀσώματη, γιὰτὶ εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὕλη καὶ μορφὴ.

93. Ὅπως τὰ τέσσερα στοιχεῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὕλη καὶ μορφή, ἔτσι καὶ τὰ σώματα ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτά, εἶναι ἀπὸ ὕλη καὶ μορφή.

94. Ὅταν ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα²⁰ ἀπὸ φιλανθρωπία, οὔτε αὐτὸ ποὺ ἦταν μετέβαλε, οὔτε ἀλλοίωσε αὐτὸ ποὺ ἔγινε.

95. Ὅπως λέμε ὅτι ὁ ἓνας Χριστὸς εἶναι ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα καὶ κατέχει ὀλόκληρη τὴ θεότητα καὶ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, ἔτσι λέμε ὅτι εἶναι ἀπὸ δύο φύσεις καὶ κατέχει ὀλόκληρες τὶς δύο φύσεις.

96. Μιὰ ὑπόσταση παραδεχόμεσθε στὸ Χριστό, σὲ δύο φύσεις ἀδιαίρετα ἐνωμένες.

97. Ἀδιαίρετη πιστεύομε τὴ μιὰ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ, καὶ παραδεχόμεσθε ἀσύγχυτη τὴν ἔνωση τῶν δύο Του φύσεων.

98. Προσκυνοῦμε ὡς τρισυπόστατη τὴ μιὰ οὐσία τῆς θεότητας, καὶ ὁμολογοῦμε ὁμοοὐσία τὴν Ἁγία Τριάδα.

99. Ἰδιαιτέρα χαρακτηριστικὰ τῶν τριῶν Ὑποστάσεων εἶναι πατρότητα, υἰότητα, ἐκπόρευση. Καὶ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τριῶν Ὑποστάσεων εἶναι ἡ οὐσία, ἡ φύση, ἡ θεότητα, ἡ ἀγαθότητα.

Τρίτη εκατοντάδα*

Γιὰ τὸν ἀπὸ τῆ φύση Του ἀγαθό, νὰ διανοεῖσαι ἀγαθὰ. Καὶ γιὰ κάθε ἄνθρωπο, νὰ σκέφτεσαι τὰ καλὰ.

2. Ὁ Θεὸς θὰ μᾶς ζητήσει ἀπολογία γιὰ τὰ λόγια, τὰ ἔργα καὶ τοὺς λογισμοὺς μας κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως.

3. Ἡ ἔξη τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας, μᾶς παρακινεῖ νὰ σκεφτόμαστε καὶ νὰ λέμε καὶ νὰ πράττομε τὰ καλὰ ἢ τὰ κακὰ.

4. Ὁ νοῦς πού κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ πάθη, σκέφτεται ὅσα δὲν πρέπει. Καὶ αὐτὸ πού σκέφτεται, φανερώνεται ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα.

5. Πρὶν ἀπὸ τὸν κακὸ λογισμὸ ὑπάρχει κάποιο πάθος. Αἰτία τοῦ πάθους εἶναι ἡ αἴσθησις. Αἰτία τῆς κακῆς χρήσεως τῆς αἰσθήσεως εἶναι ὁ νοῦς.

6. Ἀπόκλεισε τὴν αἴσθησις καὶ πολέμησε τὴν ἐμπαθῆ συνήθεια. Μὲ τὰ ὄπλα τῶν ἐντολῶν ἐξόντωσε τὰ πάθη σου.

7. Κακία πού πολυκαίρισε, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἄσκηση πολλοῦ καιροῦ. Γιατὶ συνήθεια πού στερεώθηκε, δὲν μετακινεῖται ἀμέσως.

8. Ἐντονη ἄσκηση μὲ ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη, μὲ ὑπομονὴ καὶ ἡσυχία, σκοτῶνει τὰ πάθη πού βρίσκονται μέσα μας.

9. Νὰ κινεῖς συνεχῶς τὸ νοῦ σου σὲ προσευχή· ἔτσι ἀφανίζεις τοὺς λογισμοὺς πού ἔρχονται στὴν καρδιά σου.

10. Ἡ ἄσκηση χρειάζεται ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία· γιατί ἡ φιλοπονία πού διαρκεῖ πολὺ καιρό, ἐξορίζει τὴ φιληδονία.

11. Εὐκόλα γυμνάζεσαι στοὺς κόπους τῆς ἀσκήσεως, ἂν σ' ὄλα ἐφαρμόζεις μέτρο καὶ κανόνα.

12. Φύλαγε ἴσο τὸ μέτρο τῆς ἀσκήσεως καὶ μὴν παραβεῖς τὸν κανόνα χωρὶς κάποια ἀνάγκη.

13. Ὅπως ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐγκράτεια καθαρίζουν τοὺς λογισμοὺς, ἔτσι καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ προσευχὴ καθαρίζουν κάθε ἔπαρση.

14. Τὴν καθαρὴ συνείδησις τὴν κάνουν οἱ κόποι τῆς ἀσκήσεως. Π.χ. νηστεία, ἀγρυπνία, ὑπομονὴ καὶ μακροθυμία.

15. Ἐκεῖνος πού ὑπομένει τοὺς ἀθέλητους πειρασμοὺς πού τοῦ ἔρχονται, ἀποκτᾶ ταπεινὸ φρόνημα, καλὲς ἐλπίδες καὶ γίνεται δόκιμος.

16. Ὑπομονὴ εἶναι ἡ φιλοπονία τῆς ψυχῆς. Ἀποτελεῖται ἀπὸ θεληματικούς κόπους καὶ ἀθέλητους πειρασμούς.

17. Ἡ καρτερία στὰ δεινὰ λιώνει τὴν κακία, καὶ τὴν ἐξαφανίζει τελείως ἢ μέχρι τέλους ὑπομονή.

* Ἀκροστιχίδα πρωτοτύπου: «Πλὴν κακὰ κυρίως, οὐ τὰ τὴν σάρκα μὲν κακοῦντα, τὴν δὲ ψυχὴν καθαίροντα, τὰ δὲ τὴν συνείδησιν λυποῦντα, τέρποντα δὲ τὴν σάρκα».

18. Οἱ κόποι κάνουν τὴν αἴσθηση νὰ ὑποφέρει. Καὶ τὴν ἡδονή, τὴν ἀφανίζει ἢ ἐπιφορὰ τῆς λύπης.
19. Τέσσερα εἶναι τὰ βασικὰ πάθη, τὰ ὁποῖα μὲ σοφία μεταχειρίζεται ἡ Πρόνοια τὸ ἓνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου.
20. Ἡ λύπη περιορίζει τὴν ἡδονή, καὶ τὴν ἐπιθυμία μαραίνει ὁ φόβος τῆς κολάσεως.
21. Ὁ φρόνιμος στὸ νοῦ γυμνάζει τὴν ψυχὴ του, καὶ συνηθίζει τὸ σῶμα του σὲ κάθε ἄσκηση.
22. Βιάσου νὰ ἀναδείξεις Μοναχὸ ὄχι τὸν ἔξω ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσωτερικὸ, ἐλευθερώνοντάς τον ἀπὸ τὰ πάθη.
23. Πρῶτη ἀποταγὴ εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πράγματα· δευτέρη καὶ τρίτη, ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴν ἄγνοια.
24. Ὄταν θελήσει κανεὶς, ἀπαλλάσσεται εὐκόλα ἀπὸ τὰ πράγματα· γιὰ ν' ἀπαλλαγεῖ ὅμως ἀπὸ τὰ νοήματά τους, χρειάζεται ὄχι λίγος κόπος.
25. Ἄν κυριαρχεῖς στὴν ἐπιθυμία, θὰ νικήσεις καὶ τὸ θυμὸ· γιὰτὶ ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἡ ἀφορμὴ τοῦ θυμοῦ.
26. Ἄραγε ἀπαλαχθήκαμε ἀπὸ τὰ ἐμπαθῆ νοήματα καὶ κατορθώσαμε τὴν καθαρὴ καὶ ἄυλη προσευχή, ἢ ὄχι ἀκόμη;
27. Μέγας εἶναι ὁ νοῦς, ὁ ὁποῖος ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη καὶ χωρίστηκε ἀπὸ τὰ δημιουργήματα καὶ ζεῖ στὸ Θεό.
28. Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει προκόψει, φιλοσοφεῖ σ' αὐτὰ τὰ τρία: στὶς ἐντολές, στὰ δόγματα καὶ στὴν πίστη τῆς Ἁγίας Τριάδας.
29. Ὁ νοῦς ποῦ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, βρίσκεται στὰ ἐξῆς: στὰ χωρὶς πάθος νοήματα, στὴ θεωρία τῶν ὄντων καὶ στὸ δικό του φῶς.
30. Μέσα στὶς ψυχές μας εἶναι κρυμμένα πολὺ κακὰ πάθη. Φανερώνονται ὅταν τύχουν τὰ ἀνάλογα πράγματα καὶ τὰ προκαλοῦν.
31. Ὁ νοῦς μένει κάποτε ἀνενόχλητος, ὅταν ἐπιτύχει μερικὴ ἀπάθεια. Εἶναι ὅμως ἀδόκιμος ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας τῶν πραγμάτων, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ δοκιμαζόταν.
32. Κινοῦνται τὰ πάθη μὲ αὐτὰ τὰ τρία: τὴ μνήμη, τὴν κράση καὶ τὴν αἴσθηση, ὅπως εἴπαμε πρωτύτερα.
33. Ὄταν ὁ νοῦς ἀποκλείσει τὴν αἴσθηση καὶ ἰσοροπήσει τὴν κράση τοῦ σώματος, ἔχει νὰ πολεμήσει μόνον πρὸς τὴ μνήμη.
34. Τὰ πάθη κινοῦνται ἀπὸ τίς αἰσθήσεις, ὅταν δὲν ὑπάρχει ἐγκράτεια καὶ πνευματικὴ ἀγάπη.
35. Νηστεία μετρημένη καὶ ἀγρυπνία καὶ φαλμωδία, κάνουν ἰσόρροπη τὴν κράση τοῦ σώματος.
36. Τρία εἶναι ποῦ μεταβάλλουν πρὸς τὸ χειρότερο τὴν κράση τοῦ σώματος: ἡ ἀταξία τῆς τροφῆς, ἡ μεταβολὴ τῶν ἀέρων καὶ ἡ ἐπήρεια τῶν δαιμόνων.

37. Οἱ ἐμπαθεῖς μνηῆμες ἀδυνατίζουν μετὰ τὴν προσευχήν, τὴν ἀνάγνωσιν ἱερῶν βιβλίων, τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν ἀγάπην.
38. Ἀπόκλεισε πρῶτα τὶς αἰσθήσεις μετὰ τὴν ἡσυχίαν, καὶ τότε μετὰ τὰ ὄπλα τῶν ἀρετῶν πολέμησε τὶς ἐμπαθεῖς μνηῆμες.
39. Ἡ κακία ποῦ ἐνεργεῖται στὸ νοῦ εἶναι ἡ σφαλερὴ χρῆσις τῶν νοημάτων. Ἡ ἔμπρακτὴ ἀμαρτία εἶναι ἡ σφαλερὴ χρῆσις τῶν πραγμάτων.
40. Σφαλερὴ χρῆσις τῶν νοημάτων καὶ πραγμάτων εἶναι τὸ νὰ μὴ μεταχειρίζεται κανεὶς αὐτὰ μετὰ εὐσέβεια καὶ δικαιοσύνην.
41. Τὰ διαβλητὰ πάθη εἶναι δεσμὰ τοῦ νοῦ, ποῦ τὸν κρατοῦν δεμένον στὰ αἰσθητὰ πράγματα.
42. Τέλεια ἀπάθεια ἔχει ἐκεῖνος ποῦ οὔτε πρὸς τὰ πράγματα ἔχει πάθος, οὔτε πρὸς τὶς μνηῆμες τοῦς.
43. Ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ εὐεργετῇ τὸν πλησίον· καὶ ἂν αὐτὸς δείξει ἀχαριστία, μακροθυμεῖ· καὶ ὅταν πάσχει ἀπὸ αὐτόν, κάνει ὑπομονήν.
44. Κακὰ ὑπάρχοντα εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί. Ὅποιος δὲν τοῦς ἀπαρνεῖται, δὲ θὰ γίνῃ μαθητὴς τῆς γνώσεως.
45. Ἐκεῖνος ποῦ ἀκούει τὸ Χριστόν, φωτίζει τὸν ἑαυτό του. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὸν μιμεῖται, διορθώνει τὸν ἑαυτό του.
46. Ἡ μνησικακία εἶναι λέπρα τῆς ψυχῆς· ἔρχεται στὴν ψυχὴ ἢ ἀπὸ προσβολήν, ἢ ἀπὸ κάποια ζημία, ἢ ἀπὸ λογισμοὺς ὑποψίας.
47. Ὁ Κύριος τυφλώνει τὸν φθονερὸ νοῦ, γιατί λυπάται ἀδίκως γὰρ τὰ ἀγαθὰ τοῦ πλησίον.
48. Ἡ γλῶσσα ἐκεῖνου ποῦ καταλαλεῖ ἔχει τρία κεντριά. Γιατὶ βλάπτει τὸν ἴδιον, ἐκεῖνον ποῦ ἀκούει, ἐνίοτε καὶ τὸν κατηγορούμενον.
49. Ἀμνησικακος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ προσεύχεται γὰρ κείνον ποῦ τὸν λύπησε. Καὶ ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν μνησικακίαν ἐκεῖνος ποῦ εὐεργετῇ.
50. Τὸ μῖσος κατὰ τοῦ πλησίον εἶναι θάνατος τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ ἐκεῖνου ποῦ καταλαλεῖ ἔχει μῖσος καὶ μῖσος ἐνεργεῖ.
51. Ἀκηδία εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῆς ψυχῆς. Καὶ ἀδιαφορεῖ ἡ ψυχὴ, ὅταν πάσχει ἀπὸ φιληδονίας.
52. Ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν, ἀσχεῖται σὲ κόπους. Ἡ καρτερία στοὺς κόπους διώχνει τὴν ἀκηδίαν.
53. Δυναμώνει ἡ ψυχὴ μετὰ τοὺς κόπους τῆς ἀσκήσεως· ὅταν κάνει τὰ πάντα μετὰ μέτρον, διώχνει τὴν ἀκηδίαν.
54. Ἐκεῖνος ποῦ εἶναι κύριος τῆς κοιλιᾶς του, μαραίνει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ὁ νοῦς του δὲ δουλώνεται σὲ λογισμοὺς πορνείας.
55. Ὁ νοῦς τοῦ ἐγκρατοῦς εἶναι ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ νοῦς τοῦ γαστριμάργου εἶναι κατοικία κοράκων.
56. Ὁ κορεσμὸς μετὰ ποικίλα φαγητὰ προξενεῖ ἐπιθυμίαν. Ἡ λιτότητα κάνει γλυκὸν καὶ τὸ σκέτο φῶμί.

57. Ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὸ φθόνο ἐκεῖνος πού συγχαίρει κρυφὰ μὲ τὸν φθονούμενο. Καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ φθόνο ὅποιος κρύβει ἐκεῖνον πού φθονεῖται.

58. Ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ ἐκεῖνον πού ζεῖ μὲ ἀμέλεια, ἀκόμη καὶ ἂν ἐκεῖνος ἔχει μεγάλη φήμη.

59. Κάνε φίλο τὸν φιλόπονο ἄνθρωπο, καὶ θὰ βρεῖς σ' αὐτὸν προστασία.

60. Σὲ πολλὰ ἀφεντικά ἔχει πουληθεῖ ὁ ἀμελής, καὶ ὅπως τὸν τραβοῦν, ἔτσι περνάει.

61. Σὲ καιρὸ εἰρήνης εἶναι ἀπέναντί σου εὐνοϊκὸς σὰν φίλος, καὶ σὲ καιρὸ πειρασμοῦ σὲ πολεμεῖ σὰν ἐχθρός.

62. Πρὶν κινηθοῦν τὰ πάθη, θυσιάζει τὴν ψυχὴ του γιὰ σένα· καὶ ὅταν κινηθοῦν τὰ πάθη, σὲ συλλαμβάνει γιὰ θάνατο.

63. Ἡ γῆ πού ἔμεινε χέρσα, γέμισε ἀγκάθια· καὶ ἡ ἀμελής ψυχὴ γέμισε ἀπὸ ἀκάθαρτα πάθη.

64. Ὁ φρόνιμος νοῦς βάζει χαλινὸ στὴν ψυχὴ του καὶ καταπονεῖ τὸ σῶμα καὶ ὑποδουλώνει τὰ πάθη²¹.

65. Σημάδι τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ ἐξωτερικὲς φανερὲς κινήσεις, ὅπως σημάδι τῶν ἄγνωστων δέντρων εἶναι οἱ καρποὶ πού προβάλλουν.

66. Τὸν ὑποκριτὴ τὸν φανερώνουν τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα, καὶ βγάζουν στὸ φανερὸ τὸν κρυφὸ ψευδοπροφήτη.

67. Νοῦς πού δὲν ἀκολουθεῖ τὴ λογικὴ, δὲν παιδαγωγεῖ τὴν ψυχὴ του καὶ τὴν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐγκράτεια.

68. Αἰτία τῶν κακῶν λογισμῶν εἶναι ἡ ἐμπαθὴς ἔξη, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ἀλαζονεία.

69. Χαρακτηριστικὰ τῶν πιὸ πάνω εἶναι ἡ ὑποκρισία καὶ ὁ δόλος, ἡ πανουργία καὶ ἡ εἰρωνεία, καὶ κάθε φαυλότητα καὶ ψεῦδος.

70. Στὰ πιὸ πάνω ὑπηρετοῦν ὁ φθόνος, ἡ ἐριστικότητα, ἡ ὀργή, ἡ λύπη καὶ ἡ μνησικαχία.

71. Αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος ἐκεῖνων πού ζοῦν μὲ ἀμέλεια καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀπόθεμα πού κρύβεται μέσα μου²².

72. Ἡ κακοπάθεια καὶ ἡ ταπείνωση σώζουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ἐλευθερώνουν ἀπὸ τὰ πάθη πού ἀναφέραμε.

73. Χαρακτηριστικὸ τῆς συνετῆς ἔννοιας εἶναι ὁ ὠφέλιμος λόγος, καὶ τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς ἡ ἐνάρετη πράξις.

74. Ὁ φωτισμένος νοῦς παράγει σοφὰ λόγια. Καὶ ἡ καθαρὴ ψυχὴ καλλιεργεῖ θεῖους λογισμούς.

21. Α' Κορ. 9, 27.

22. Ματθ. 12, 35.

75. Οἱ λογισμοὶ τοῦ ἐναρέτου εἶναι ἀφιερωμένοι στὴ σοφία, καὶ τὰ λόγια του φωτίζουν ὄσους τὸν ἀκοῦνε.

76. Ἐφόσον ἡ ψυχὴ ἔχει μέσα τῆς ἀρετῆς, καλλιεργεῖ ἀγαθοὺς λογισμοὺς· ὅταν ἔχει μέσα τῆς κακίης, γεννᾷ κακὰ σκέψεις.

77. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπαθοῦς εἶναι ἐργαστήριο πονηρῶν σκέψεων. Καὶ ἀπὸ τὸ δικό της ἀπόθεμα βγάζει ἔξω τὰ πονηρά²³.

78. Τὸ ἀγαθὸ ἀπόθεμα εἶναι ἡ ἔξη τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἀπὸ αὐτὸ ὁ ἀγαθὸς νοῦς προβάλλει τὰ ἀγαθὰ.

79. Ὅταν ὁ νοῦς κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καλλιεργεῖ ἀγαθὰ νοήματα περὶ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν κινεῖται ἀπὸ τὴ φιλαυτία, συμβαίνει τὸ ἀντίθετο.

80. Ὁ νοῦς ποῦ κινεῖται ἀπὸ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, σκέφτεται ἀκατάπαυστα τὸ καλὸ γι' αὐτόν. Καὶ ὅταν κινεῖται ἀπὸ πάθος, σκέφτεται κακὰ γι' αὐτόν.

81. Αἰτίες τῶν καλῶν λογισμῶν εἶναι οἱ ἀρετῆς. Τῶν ἀρετῶν αἰτίες εἶναι οἱ ἐντολές. Αἰτία τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν εἶναι ἡ καλὴ προαίρεση.

82. Οἱ ἀρετῆς καὶ οἱ κακίης, ὅταν γίνονται ἢ ὅταν δὲ γίνονται, προξενοῦν ἀντίστοιχα καλὴ ἢ κακὴ διάθεση στὴν ψυχὴ μὲ τοὺς ἀνάλογους λογισμοὺς ποῦ φέρνουν.

83. Αἰτίες τῶν κακῶν λογισμῶν εἶναι οἱ κακίης· αἰτία τῶν κακιῶν εἶναι ἡ παρακοχὴ· τῆς παρακοχῆς, ἡ ἀπάτη τῆς αἰσθήσεως· καὶ τῆς ἀπάτης αὐτῆς, ἡ ἀμέλεια τοῦ νοῦ σχετικά μὲ τὴν ἀσφάλεια τῆς αἰσθήσεως.

84. Οἱ διαθέσεις ἀπέναντι στὶς κακίης ὄσων εἶναι ἀκόμη στὸ στάδιο τῆς πνευματικῆς ἀνόδου, ὑπόκεινται σὲ μεταπτώσεις. Στους τελείους ὅμως, οἱ διαθέσεις καὶ γιὰ τὶς ἀρετῆς καὶ γιὰ τὶς κακίης γίνονται σταθερῆς ἔξεις.

85. Δύναμη τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ σταθερὴ ἔξη τῆς ἀρετῆς. Ἐκεῖνος ποῦ ἔφτασε σ' αὐτήν, καθὼς δὲν εἶχε φόβο πτώσεως, ἔλεγε: «Ποιὸς θὰ μᾶς χωρίσει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ; κλπ.»²⁴.

86. Σ' ὅλα τὰ πάθη προηγείται ἡ φιλαυτία καὶ τελευταῖο ἀκολουθεῖ ἡ ὑπερηφάνεια.

87. Οἱ τρεῖς γενικοὶ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας γεννιοῦνται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς φιλαυτίας.

88. Οἱ τρεῖς γενικοὶ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας εἶναι, τῆς γαστριμαργίας, τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς φιλαργυρίας· αὐτοὺς ἀκολουθοῦν ὅλοι οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ, ἀλλὰ ὄχι ὅλοι μαζί.

89. Τὸ λογισμὸ τῆς γαστριμαργίας τὸν ἀκολουθεῖ ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας, τὸ λογισμὸ τῆς κενοδοξίας τὸν ἀκολουθεῖ ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφάνειας· οἱ ἄλλοι λογισμοὶ ἀκολουθοῦν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς τρεῖς.

23. Ματθ. 12, 35· Λουκ. 6, 45.

24. Ρωμ. 8, 35.

90. Ἀκολουθοῦν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς τρεῖς λογισμοὺς οἱ λογισμοὶ τῆς λύπης, τῆς ὀργῆς, τῆς μνησικακίας, τοῦ φθόνου, τῆς ἀκηδίας καὶ οἱ λοιποὶ.

Εὐχή

91. Κύριε τῶν πάντων Χριστέ, ἐλευθέρωσέ μας ἀπ' ὅλα αὐτά, ἀπὸ τὰ ὀλέθρια πάθη καὶ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ προέρχονται ἀπ' αὐτά.

92. Πλαστήκαμε ἀπὸ Σένα, γιὰ νὰ ἀπολαύσομε τὸν Παράδεισο ποὺ φύτεφες Ἐσὺ²⁵.

93. Τὴν τωρινή μας ἀτιμία μόνοι τὴν προκαλέσαμε, μὲ τὸ νὰ προτιμήσομε τὴν ὀλέθρια ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἀπόλαυση.

94. Πήραμε τὴν ἀμοιβή μας γι' αὐτό, ἀνταλλάζοντας τὴν αἰώνια ζωὴ μὲ τὸν θάνατο.

95. Τώρα λοιπόν, Κύριε, καθὼς στράφηκες μ' εὐμένεια πρὸς ἐμᾶς, κά-νε τὸ ἴδιο ὡς τὸ τέλος· καθὼς ἔγινες ἄνθρωπος γιὰ μᾶς, σῶσε μας ὅλους.

96. Γιατὶ ἦρθες νὰ σώσεις ἐμᾶς τοὺς χαμένους· μὴ μᾶς χωρίσεις ἀπὸ τὴ μερίδα ὅσων σώζονται.

97. Ἀνάστησε τίς ψυχές καὶ σῶσε τὰ σώματά μας· καθάρισέ μας ἀπὸ κάθε μολυσμό.

98. Σπάσε τὰ δεσμὰ τῶν παθῶν ποὺ μᾶς κατέχουν, Ἐσὺ ποὺ συνέτρι-φες τίς φάλαγγες τῶν ἀκάθαρτων δαιμόνων.

99. Καὶ ἀπάλλαξέ μας ἀπὸ τὴν τυραννία τους, γιὰ νὰ λατρεύσομε Ἐσέ-να μόνο, τὸ αἰώνιο Φῶς,

100. ἀφοῦ ἀναστηθοῦμε ἐκ νεκρῶν, συγκροτώντας μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέ-λους μία εὐλογημένη καὶ αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη χορεία. Ἀμήν.

Τέταρτη ἑκατοντάδα*

Ἐκείνος πού ἀπομάκρυνε τὸ νοῦ του ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν περιποίηση τοῦ σώματος, αὐτὸς θανάτωσε μέσω τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος τὶς πράξεις τοῦ σώματος²⁶.

2. Μὴ νομίζεις ὅτι χωρίστηκες ἀπὸ τὴ σχέση πρὸς τὴ σάρκα, ἐφόσον ὁ νοῦς σου ἀσχολεῖται ἀκόμη μ' ἐκεῖνα πού εἶναι οἰκειὰ στὴ σάρκα.

3. Ὅπως οἰκειὰ στὴ σάρκα εἶναι ἡ αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητά, ἔτσι οἰκειὰ στὴν ψυχὴ εἶναι ὁ νοῦς καὶ τὰ νοητά.

4. Περιμάζεψε τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν αἴσθηση τῶν αἰσθητῶν, καὶ τότε ὁ νοῦς σου βρῖσκεται στὸ Θεὸ καὶ στὰ νοητά.

5. Συγγενεῖς στὴ θεότητα εἶναι οἱ νοερὲς φύσεις, οἱ ὁποῖες μόνο στὸ νοῦ εἶναι ἀντιληπτές. Ἡ αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητά κτίσθηκαν γιὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ νοῦ.

6. Ἄς σὲ ὑπηρετοῦν ἡ αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητά στὴν πνευματικὴ θεωρία, καὶ ὄχι ἀντιθέτως νὰ ὑπηρετοῦν τὴν αἴσθηση ὅσα παρακινοῦν στὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας.

7. Ἐλαβες ἐντολὴ νὰ νεκρώσεις τὶς πράξεις τοῦ σώματος²⁶, ὥστε ν' ἀναστήσεις μὲ τοὺς κόπους σου τὴν ψυχὴ πού νεκρώθηκε σὺς ἡδονές.

8. Νὰ κυριαρχεῖσαι ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ νὰ κυριαρχεῖς πάνω στὴν αἴσθηση, καὶ μὴν παραδώσεις τὴν ἐξουσία, σὺ ὁ καλύτερος, στὴ χειρότερη.

9. Ὁ Θεὸς εἶναι αἰώνιος καὶ ἀπέραντος καὶ ἀπεριόριστος, καὶ ὑποσχέθηκε αἰώνια καὶ ἀπέραντα καὶ ἀνέκφραστα ἀγαθὰ σ' ἐκείνους πού ὑπακούουν σ' Αὐτόν.

10. Ἰδίωμα τοῦ νοῦ εἶναι νὰ ζεῖ στὸ Θεὸ καὶ νὰ διανοεῖται γι' Αὐτόν, γιὰ τὴν πρόνοιά Του καὶ γιὰ τὶς φοβερὲς κρίσεις Του.

11. Ἐχεις ἐξουσία νὰ κλίνεις ἢ στὸ καλὸ ἢ στὸ κακό. Διάλεξε τὸ καλύτερο καὶ βάζεις κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία σου τὸ χειρότερο.

12. Καλὴ εἶναι ἡ αἴσθηση καὶ καλὰ τὰ αἰσθητά, γιατί εἶναι ἔργα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Δὲν συγκρίνονται ὅμως διόλου μὲ τὸ νοῦ καὶ τὰ νοητά.

13. Ὁ Κύριος δημιούργησε τὴ λογικὴ καὶ νοερὴ οὐσία τέτοια, ὥστε νὰ εἶναι δεκτικὴ τῆς γνώσεως τοῦ παντός καὶ τῆς δικῆς Του· τὴν αἴσθηση καὶ τὰ αἰσθητά τὰ δημιούργησε γιὰ νὰ τὴν ὑπηρετοῦν.

14. Ὅπως εἶναι ἄτοπο νὰ ὑποτάξεις ἀγαθὸ κύριο σὲ κακὸ δούλο, ἔτσι εἶναι ἄτοπο νὰ ὑποδουλώσεις τὸ λογικὸ νοῦ στὸ φθαρτὸ σῶμα.

26. Ρωμ. 8, 13.

* Ἀχροστιχίδα πρωτοτύπου: «Ὅμως οὖν καὶ ἐκ τῶν κυρίως κακῶν, καὶ τῶν μὴ κυρίως, νομιζομένων δέ, εὐξαί ἐκτενῶς πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν λυτρωθῆναι ἡμᾶς».

15. Ὁ νοῦς ποῦ δὲν ἐπιστατεῖ στὴν αἴσθησι, πέφτει στὰ κακὰ ἔξαιτίας τῆς. Ξεγελασμένος ἀπὸ τὴν ἡδονὴ τῶν αἰσθητῶν, γεννᾷ στὸν ἑαυτὸ του κά-
θε κακία.

16. Ὅταν κυριαρχεῖς πάνω στὴν αἴσθησι, ν' ἀσφαλιζεσαι κι ἀπὸ τὴ
μνήμη. Γιατὶ οἱ ἐμπαθεῖς ἐντυπώσεις τῆς αἰσθήσεως ἀνακινοῦν τὰ πάθη.

17. Νὰ καταπονεῖς τὸ σῶμα καὶ νὰ προσεύχεσαι συνεχῶς, καὶ θὰ ἀ-
παλλαγεῖς πολὺ γρήγορα ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποῦ προξενοῦν οἱ ἐμπαθεῖς ἐν-
τυπώσεις.

18. Νὰ ἀσχολεῖσαι ἀκατάπαυστα μὲ τὰ θεῖα λόγια, γιατί ἡ φιλοπονία
γύρω ἀπ' αὐτὰ καταστρέφει τὰ πάθη.

19. Σταματοῦν τὸ νοῦ ἀπὸ τὴν περιπλάνησι γύρω στὰ πάθη, ἡ ἀνά-
γνωσι καὶ ἡ ἀγρυπνία, ἡ προσευχὴ καὶ ἡ φαλμωδία.

20. Ὅπως ἡ ἀνοιξη ἀνακινεῖ τὰ φυτὰ νὰ βλαστήσουν, ἔτσι καὶ ἡ ἀπά-
θεια τὸ νοῦ πρὸς τὴ γνῶσι τῶν ὄντων.

21. Τήρησε τὶς ἐντολὲς καὶ θὰ βρεῖς εἰρήνη, θὰ ἀγαπήσεις τὸ Θεὸ καὶ
θὰ ἐπιτύχεις τὴ γνῶσι.

22. Μὲ κόπο καὶ μόχθο καὶ μὲ ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου καταδικά-
στηκες νὰ τρῶς τὸν ἄρτο τῆς θείας γνῶσεως²⁷.

23. Ἡ ἀμέλεια ὀδήγησε τὸν Προπάτορα στὴν παράβασι καὶ ἀντὶ τῆς
τροφῆς τοῦ Παραδείσου τὸν καταδίκασε σὲ θάνατο²⁸.

24. Νὰ κυριαρχεῖς καὶ σὺ στὴν Εὐα (αἴσθησι): πρόσεχε τὸ φίδι, μήπως
τὴν ἐξαπατήσει καὶ δώσει αὐτὴ ἔπειτα καὶ σὲ σένα ἀπὸ τὸ καρπὸ τῆς παρα-
βάσεως²⁹.

25. Ὅπως ἡ ψυχὴ ζωοποιεῖ κατὰ φύσι τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ τὴν ψυχὴ ἡ
ἀρετὴ καὶ ἡ γνῶσι.

26. Ὁ ἀλαζονικὸς νοῦς εἶναι ἄνδρo σύννεφο³⁰ ποῦ τὸ παρασύρουν οἱ
ἄνεμοι τῆς κενοδοξίας καὶ τῆς ὑπερηφάνειας.

27. Ὅταν κυριαρχεῖς στὴν κενοδοξία, πρόσεχε τὴν πορνεία: μὴ τυχόν,
ἐνῶ ἀποφεύγεις τὶς τιμές, πέσεις στὴν ἀτιμία τῆς ἀμαρτίας.

28. Ὅταν ἀποφεύγεις τὴν κενοδοξία, ἔχε τὸ νοῦ σου στὸ Θεό. Διαφορε-
τικὰ θὰ πέσεις ἢ στὴν οἴησι ἢ στὴν πορνεία.

29. Ἰδίωμα τῆς κενοδοξίας εἶναι τὸ ἐπιδεικτικὸ φέρσιμο, καὶ τῆς ὑπε-
ρηφάνειας τὸ νὰ ἐξευτελίζει κανεὶς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ θυμῶνει.

30. Ὅταν ἀποφεύγεις τὴ γαστριμαργία, νὰ φυλάγεται ἀπὸ τὴν ἀνθρω-
παρέσκεια, ποῦ σὲ ὠθεῖ νὰ ἐπιδείξεις τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου σου.

31. Ὡραία νηστεία εἶναι αὐτὴ ποῦ ἀγαπᾷ τὴ λιγοφαγία, γιατί καὶ λιτό-
τητα εἶναι καὶ ἀποφεύγει τὴν ἀνθρωπαρέσκεια.

32. Ὅταν νηστεύεις μέχρι τὸ βράδυ, μὴ χορτάσεις ὑπερβολικά, γιὰ νὰ
μὴν οἰκοδομήσεις πάλι ἐκεῖνα ποῦ κατεδάφισες³¹.

27. Γεν. 3, 19.

29. Γεν. 3, 1-5.

31. Γαλ. 2, 18.

28. Γεν. 3, 22.

30. Ἰουδα 12.

33. Ὄταν δὲν πίνεις κρασί, μὴ χορτάσεις μὲ νερό. Διαφορετικὰ δίνεις τὸ ἴδιο ὕλικὸ στὴν πορνεία.

34. Ἡ ὑπερηφάνεια ἀπομακρύνει ἀπὸ τῆ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἔχει πεποιθήση στὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται ἀπέναντι στοὺς ἄλλους.

35. Ἐναντίον τῆς ὑπερηφάνειας δύο πράγματα ὑπάρχουν, τὰ ὅποια ὅποιος δὲν τὰ ἀποδέχεται, θὰ τοῦ ἔρθει τρίτο, πάρα πολὺ ὀδυνηρό.

36. Τὴν ὑπερηφάνεια ἐξαφανίζει ἢ προσευχὴ μὲ δάκρυα, τὸ νὰ μὴν ἐξευτελίζει ὁ ἄνθρωπος κανένα καὶ οἱ ἀθέλητες συμφορές.

37. Ἡ παιδαγωγία μὲ πειρασμοὺς εἶναι νοητὸ ραβδί πού διδάσκει αὐτὸν πού ἐπαίρεται μέσα στὴν ἀνοησία του, νὰ ταπεινοφρονεῖ.

38. Ἔργο πού προσιδιάζει στὸ νοῦ εἶναι τὸ νὰ μὴν ἀνέχεται κανένα λογισμό πού καταλαλεῖ κρυφὰ τὸν πλησίον.

39. Ὅπως ὁ κηπουρός, ὅταν δὲν ξεριζώνει τὰ ἀγριόχορτα, πνίγονται τὰ λαχανικά, ἔτσι καὶ ὁ νοῦς, ὅταν δὲν καθαρίζει τοὺς λογισμοὺς, χάνει τοὺς κόπους.

40. Εἶναι συνετὸς ἄνθρωπος ἐκεῖνος πού δέχεται συμβουλή, καὶ μάλιστα συμβουλή πνευματικοῦ πατέρα πού συμβουλεύει κατὰ Θεόν.

41. Ἐκεῖνος πού ἔχει νεκρωθεῖ ἀπὸ τὰ πάθη του, δὲν αἰσθάνεται τὴ συμβουλή, οὔτε ἀνέχεται καθόλου πνευματικὴ παιδαγωγία.

42. Ἐκεῖνος πού δὲ δέχεται συμβουλή, δὲ βαδίζει ὀρθὰ τοὺς δρόμους του, ἀλλὰ πάντοτε τραβάει στοὺς γκρεμοὺς καὶ τὰ φαράγγια.

43. Μοναχὸς εἶναι ὁ νοῦς πού ἀπαρνήθηκε τὴν αἴσθηση καὶ δὲν καταδέχεται οὔτε καὶ νὰ δεῖ ἓνα λογισμό ἡδονῆς.

44. Γιατρὸς εἶναι ὁ νοῦς πού γιάτρεψε τὸν ἑαυτό του, καὶ γιατρεύει τοὺς ἄλλους ἀπὸ ἐκεῖνα πού γιατρεύτηκε.

45. Ζήτησε τὴν ἀρετὴ καὶ μὴν τὴν χάσεις, γιὰ νὰ μὴν ζήσεις αἰσχροὶ καὶ πεθάνεις ἐλεεινά.

46. Ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς χάρισε σὲ ὅλους τὸ φῶς, ἀλλὰ ἐκεῖνοι πού δὲν πείθονται σ' Αὐτόν, σκοτίζουν τὸν ἑαυτό τους.

47. Μὴ νομίζεις ὅτι εἶναι μικρὴ ζημιὰ νὰ χάσεις τὴν ἀρετὴ. Γιατὶ ἀπ' αὐτὸ μπῆκε ὁ θάνατος στὸν κόσμο.

48. Ὑπακοὴ στὴν ἐντολὴ εἶναι ἀνάσταση τῶν νεκρῶν· γιὰ τὴν ἀρετὴ ἐκ φύσεως ἀκολουθεῖ ἡ ζωὴ.

49. Ἀφοῦ νεκρώθηκε ὁ νοῦς μὲ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς, ἀκολούθησε κατ' ἀνάγκη ὁ θάνατος τοῦ σώματος.

50. Ὅπως ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν παράβαση τῆς ἐντολῆς ὑπέκυψε στὸ θάνατο, ἔτσι ὁ Σωτῆρας μὲ τὴν ὑπακοὴ Του νέκρωσε τὸ θάνατο.

51. Νέκρωσε τὴν κακία γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖς νεκρὸς κατὰ τὴν ἀνάσταση καὶ ἀπὸ μικρὸ θάνατο μεταβεῖς σὲ μεγάλο.

52. Γιὰ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδὰμ ἔγινε ἄνθρωπος ὁ Σωτῆρας, γιὰ νὰ

καταργήσει τὴν καταδίκη καὶ ν' ἀναστήσει ὅλους.

53. Ἀπὸ τὴν παρούσα ζωὴ πηγαίνει στὴν μέλλουσα, ἐκεῖνος ποὺ νέκρωσε τὰ πάθη του καὶ χωρίστηκε ἀπὸ τὴν ἄγνοια.

54. Ἐρεύνησε τὶς Γραφές καὶ θὰ βρεῖς τὶς ἐντολές· κάνε ὅ,τι λένε, καὶ θ' ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὰ πάθη.

55. Ἡ ὑπακοὴ στὴν ἐντολὴ προξενεῖ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς. Καὶ ἡ κάθαρση τῆς ψυχῆς προκαλεῖ μέθεξη φωτός.

56. «Δένδρο τῆς ζωῆς»³² εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ. Μετέχοντας σ' αὐτὸ ὁ καθαρὸς, μένει ἀθάνατος.

57. Ἀρχὴ τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ πίστη τοῦ Χριστοῦ, καὶ τέλος τῆς ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

58. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ Κύριος καὶ Θεὸς μας, ὁ Ὅποιος μᾶς χάρισε τὴν πίστη σ' Αὐτὸν γιὰ νὰ ζήσομε.

59. Μὲ ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ θεότητα μᾶς φανερώθηκε ὁ Ἰησοῦς, γιὰ νὰ λυτρώσει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ὡς Θεός, ἀπὸ τὸν θάνατο.

60. Ἄς ἀποκτήσομε πίστη γιὰ νὰ φτάσομε στὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννιέται ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως.

61. Τὴν ἀπόκτηση τῆς πίστεως τὴν ἀκολουθοῦν τὰ ἐξῆς: ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐγκράτεια τῶν ἡδονῶν, ἡ ὑπομονὴ τῶν κόπων, ἡ ἐλπίδα στὸ Θεό, ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ ἀγάπη.

62. Ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπη γεννιέται ἡ φυσικὴ γνώση. Αὐτὴ τὴ διαδέχεται τὸ ἔσχατο ἐπιθυμητό. Αὐτὸ εἶναι ἡ χάρη τῆς θεολογίας.

63. Ὁ νοῦς ποὺ κυριαρχεῖ στὰ πάθη, ἐνεργεῖ ὅπωςδήποτε ἀπὸ φόβο, ἐπειδὴ πιστεύει στὸ Θεὸ γιὰ ὅσα ἤλπισε καὶ γιὰ ὅσα ὑποσχέθηκε ὁ Θεός.

64. Σ' ὅποιον ἔδωσε ὁ Θεὸς πίστη, ἀπ' αὐτὸν ζητᾶει ἐγκράτεια. Αὐτὴ ὅταν πολυκαιρίσει, γεννᾷ τὴν ὑπομονή, ἡ ὁποία εἶναι ἕξη ποὺ κατακτήθηκε μὲ πολὺν κόπο.

65. Σημάδι τῆς ὑπομονῆς εἶναι ἡ ἀγάπη τῶν κόπων. Σ' αὐτοὺς ἔχει θάρρος ὁ νοῦς καὶ ἐλπίζει νὰ ἐπιτύχει τὶς θεῖες ὑποσχέσεις καὶ νὰ ἀποφύγει τὶς ἀπειλημένες τιμωρίες.

66. Ἡ προσδοκία τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν ἐνώνει τὸ νοῦ μὲ ὅσα προσδοκᾷ· ὅταν χρονίσει σ' αὐτά, λησμονεῖ τὰ παρόντα.

67. Ἀπορρίπτει τὰ παρόντα ἐκεῖνος ποὺ γεύθηκε τὰ ἐπιζόμενα, γιὰτι μετᾶγγισε ὅλον τὸν πόθο του σ' ἐκεῖνα.

68. Ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ὑποσχέθηκε τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, στὸν ὁποῖο πιστεύοντας ὁ ἐγκρατής, ποθεῖ τὰ μέλλοντα σὰν νὰ εἶναι παρόντα.

69. Σημάδι ὅτι ὁ νοῦς μένει στὰ ἐπιζόμενα ἀγαθὰ εἶναι νὰ φτάσει σὲ τέλεια λήθη τῶν ἐδῶ καὶ νὰ ἐκτείνεται στὴ γνώση τῶν μελλόντων.

70. Καλὴ εἶναι ἡ ἀπάθεια, τὴν ὁποία διδάσκει ὁ Θεὸς τῆς ἀλήθειας,

πληροφορώντας ἀπὸ ἐδῶ τὴν ψυχὴ τοῦ Τὸν ἀγαπᾶ.

71. Ὑπεραιώνια καὶ πρὶν ἀπὸ κάθε αἰώνα καὶ πάνω ἀπὸ κάθε νοῦ καὶ λόγο εἶναι τὰ ἀγαθὰ τοῦ περιμένουν τοὺς κληρονόμους τῆς θείας ὑποσχέσεως.

72. Ἄς ρυθμίσομε τοὺς ἑαυτοὺς μας σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς εὐσέβειας, γὰρ νὰ μὴν ξεστρατίσομε σὲ πάθη καὶ χάσομε ὅσα ἐλπίζομε.

73. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ἕνας ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα, τοῦ Ὁποίου μέλλεις νὰ γίνεις κληρονόμος.

74. Ἐκεῖνος τοῦ διδάχθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ γνώση τῶν ὄντων, δὲν ἔχει δυσπιστία στὴν Ἁγία Γραφή γιὰ τὰ προλεχθέντα.

75. Ὅταν τὸ Ἅγιο Πνεῦμα βρεῖ νοῦ τοῦ γυμνώθηκε ἀπὸ τὰ πάθη, τὸν διδάσκει ἀνάλογα γιὰ ὅλα ὅσα ἐλπίζομε.

76. Ἀνάλογα μὲ τὴν κάθαρση τοῦ νοῦ, χορηγεῖται στὴν ψυχὴ ἡ γνώση τῶν θείων λόγων.

77. Ἐκεῖνος τοῦ ἔχει βάλει κανόνα στὸ σῶμα του καὶ παραμένει στὴ γνώση, μὲ αὐτὴ τὴ γνώση καθαρίζεται ὅλο καὶ περισσότερο.

78. Ὁ νοῦς τοῦ ἀρχίζει νὰ φιλοσοφεῖ τὰ θεῖα, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πίστη. Περνώντας ἀπὸ τὰ ἐνδιάμεσα, πάλι καταλήγει στὴν ἀνώτατη πίστη.

79. Στὴν ἀρχὴ τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας βρῖσκεται, ὅπως παρατηρεῖται, ὁ φόβος, τοῦ ὅμως ἔπεται· στὸ τέλος τῆς βρῖσκεται ἡ ἀγάπη, τοῦ πρέπει νὰ προηγείται.

80. Ὁ νοῦς τοῦ ἀρχίζει τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφία ἀπὸ τὴν ἄμεση πίστη, καταλήγει στὴν πέρα ἀπὸ κάθε νοῦ θεολογία, τὴν ὁποία ὀρίζουν ὡς ἀδιάπτωτη πίστη καὶ ὄραση τῶν ἀοράτων πραγμάτων.

81. Οἱ περὶ Θεοῦ λόγοι, τοὺς ὁποίους θεωροῦν οἱ Ἅγιοι, δὲν ἀναφέρονται στὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ στὰ ἰδιώματα καὶ τὶς ἐνέργειές Του.

82. Ὅλοι οἱ λόγοι τοῦ ἀναφέρονται στὸ Θεό, νοοῦνται ἄλλοι θετικὰ καὶ ἄλλοι κατὰ ἀφαίρεση.

83. Ἡ οὐσία γιὰ παράδειγμα, ἡ θεότητα, ἡ ἀγαθότητα καὶ ὅσα διατυπώνονται καταφατικὰ, νοοῦνται θετικὰ. Τὸ ἀναρχο, τὸ ἄπειρο, τὸ ἀπεριόριστο τοῦ Θεοῦ καὶ ὅσα διατυπώνονται ἀποφατικὰ, νοοῦνται κατὰ ἀφαίρεση.

84. Ἀφοῦ ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι μία οὐσία πάνω ἀπὸ νοῦ καὶ λόγο καὶ κρύφια θεότητα, ὅσα συλλογίζεται κανεὶς σχετικὰ μ' Αὐτὴν εἶναι αὐτὰ τοῦ προείπαμε καὶ τὰ ὅμοια.

85. Ὅπως ὁμολογοῦν οἱ Ἅγιοι μία θεότητα στὴν Ἁγία Τριάδα, ἔτσι πιστεύουν καὶ ὅτι εἶναι τρεῖς οἱ ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητας.

86. Ὅσα προαναφέρθηκαν θετικὰ ἢ κατὰ ἀφαίρεση, νοοῦνται κοινὰ στὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου Τριάδος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ κάθε Προσώπου, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλεῖστα τ' ἀποδίδουν θετικὰ, ἐνῶ ἄλλα κατὰ ἀφαίρεση.

87. Ἰδιαίτερα γνωρίσματα πάλι τῶν θείων Ὑποστάσεων λένε οἱ Ἅγιοι τοῦτα: τὴν πατρότητα, τὴν υἰότητα, τὴν ἐκπόρευση καὶ ὅλα ὅσα ἀναφέρονται στὴν καθεμία ἰδιαίτερα.

88. Τὴν ὑπόσταση τὴν ὀρίζουν ὡς οὐσία μὲ ἰδιαίτερα γνωρίσματα. Γι' αὐτὸ κάθε Ὑπόσταση ἔχει κοινὴ τὴ θεία οὐσία καὶ ἰδιαίτερο τὸ γνώρισμα τῆς ὑποστάσεως.

89. Καὶ ἐκεῖνα πάλι ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ὡς κοινὰ στὴν Ἁγία Τριάδα κατὰ ἀφαίρεση, τὰ κρίνουν ὡς κυριότερα. Ὅχι ὅμως καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἀνήκουν στὰ ιδιώματα τῶν Ὑποστάσεων. Ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ αὐτά, ἄλλα λένε θετικὰ καὶ ἄλλα κατὰ ἀφαίρεση, ὅπως προεῖπαμε· ὅπως εἶναι τὸ γεννητό, τὸ ἀγέννητο καὶ τὰ ὅμοια. Γιατὶ ἡ ἀγεννησία μόνον κατὰ τὴ σημασία διαφέρει ἀπὸ τὴ γέννηση. Ἡ ἀγεννησία σημαίνει ὅτι ὁ Πατέρας δὲ γεννήθηκε, ἐνῶ ἡ γέννηση σημαίνει ὅτι ὁ Υἱὸς ἔχει γεννηθεῖ.

90. Χρησιμοποιήθηκαν λέξεις καὶ ὀνόματα γιὰ τὴ σαφήνεια τῶν λόγων ποὺ συλλογίζεται κανεὶς σχετικὰ μὲ τὴν οὐσία τῆς Ἁγίας Τριάδας, ὅπως εἶπαμε. Γιατὶ οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι ἄγνωστοι καὶ ἀνέκφραστοι γιὰ κάθε νοῦ καὶ λόγο, καὶ μόνον ἡ Ἁγία Τριάδα τοὺς γνωρίζει.

91. Ὅπως λένε οἱ Ἅγιοι τρισυπόστατη τὴ μία οὐσία τῆς θεότητας, ἔτσι ὁμολογοῦν καὶ ὁμοοῦσια τὴν Ἁγία Τριάδα.

92. Ὁ ἴδιος πάλι ὁ Πατέρας ὀράται καὶ ἀναρχος καὶ ἀρχή. Ἄναρχος, ὡς ἀγέννητος· ἀρχή, ὡς Αὐτὸς ποὺ γεννᾷ τὸν Υἱὸ καὶ προβάλλει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ προῆλθαν ἀπ' Αὐτὸν κατὰ τὴν οὐσία καὶ ὑπάρχουν προαιώνια σ' Αὐτόν.

93. Ἡ Μονάδα ποὺ κινήθηκε ὡς τὴν Τριάδα ἀφ' ἑαυτῆς, παραμένει Μονάδα· καὶ ἡ Τριάδα ποὺ συνάγεται πάλι ὡς τὴ Μονάδα, παραμένει Τριάδα, πράγμα βέβαια παράδοξο.

94. Τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα πάλι νοοῦν οἱ Ἅγιοι [ὄχι] ἀναρχα, ὅμως αἰώνια. Ὅχι ἀναρχα, γιατί ἀναφέρονται πρὸς τὸν Πατέρα ὡς ἀρχή καὶ πηγὴ Τους. Αἰώνια, ἐπειδὴ συνυπάρχουν προαιώνια μὲ τὸν Πατέρα, ὁ Υἱὸς κατὰ γέννηση καὶ τὸ Πνεῦμα κατὰ ἐκπόρευση.

95. Τὴ μία ὅμως θεότητα τῆς Ἁγίας Τριάδας κρατοῦν ἀδιαίρετη, καὶ διατηροῦν ἀσύγχυτες οἱ τρεῖς Ὑποστάσεις τῆς μιᾶς θεότητας.

96. Ὡς ιδιότητες τοῦ Πατέρα ἀναφέρουν τὸ ἀναρχο καὶ ἀγέννητο. Τοῦ Υἱοῦ, τὸ ὅτι ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή³³ καὶ τὸ γεννητό. Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ὅτι ἦταν μαζί μὲ τὴν ἀρχή καὶ τὸ ἐκπορευτό. Λέγοντας ὅμως ἀρχή τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν ἐννοοῦν χρονικὴ — πῶς θὰ ἦταν δυνατὸν; — ἀλλὰ θέλουν νὰ δηλώσουν τὴν Αἰτία, ἀπὸ τὴν ὁποία, ὅπως τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἔχουν προαιώνια τὴν ὑπαρξή. Γιατὶ ἀπὸ Αὐτὴν προέρχονται κατὰ τὴν οὐσία, ἂν καὶ δὲν εἶναι μετὰ ἀπὸ Αὐτὴν.

33. Ἰω. 1, 2.

97. Τὴν ἰδιαιτερότητα πάλι τῶν Ὑποστάσεων τῇ διατηροῦν ἀκίνητη καὶ ἀμετάπτωτη. Ἡ κοινὴ οὐσία ὅμως, δηλαδή ἡ θεότητα, παραμένει ἀδιαίρετη.

98. Ὅμολογοῦν Μονάδα σὲ Τριάδα καὶ Τριάδα σὲ Μονάδα, ἡ ὁποία διαιρεῖται ἀδιαίρετα καὶ ἐνώνεται χωρὶς ταύτιση.

99. Τὸν Πατέρα ἀναγνωρίζουν ὡς τὴ μίαν ἀρχὴ ὄλων. Τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος, ὡς γεννήτορα καὶ ὡς πηγὴ αἰώνια καὶ συναιώνια καὶ συνάπειρη καὶ ἀπερίοριστη καὶ ὁμοούσια καὶ ἀχώριστη. Καὶ τῶν κτισμάτων, ὡς δημιουργὸ καὶ προνοητὴ καὶ κριτὴ, ἐννοεῖται μέσω τοῦ Υἱοῦ μετὰ τὴ συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Ὅλα, λέει ἡ Γραφή, ὑπάρχουν ἀπὸ Αὐτὸν καὶ μέσω Αὐτοῦ, καὶ Αὐτὸν ἔχουν σκοπὸ τους. Ἄς εἶναι δοξασμένοι στοὺς αἰῶνες»³⁴.

100. Ὁ Υἱὸς πάλι καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, λένε, εἶναι συναιώνια μετὰ τὸν Πατέρα, ὄχι ὅμως καὶ συνάναρχα. Συναιώνια, γιατί συνυπάρχουν μετὰ τὸν Πατέρα προαιώνια. Καὶ ὄχι συνάναρχα, γιατί δὲν εἶναι ἀναίτια, ἀφοῦ ἀπὸ Αὐτὸν προέρχονται, ὅπως τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἂν καὶ δὲν εἶναι μετὰ ἀπὸ Αὐτόν, ὅπως προείπαμε. Λέγονται ἐπίσης καὶ ἄναρχα ὅταν ἐννοεῖται ἡ ἀρχὴ στὸ χρόνο, γιὰ νὰ μὴ νοηθοῦν ὑποκείμενα στὸ χρόνο Αὐτά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προέρχεται ὁ χρόνος. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄναρχα κατὰ τὴν Αἰτία, εἶναι ὅμως ἄναρχα ὡς πρὸς τὸ χρόνο, ἐπειδὴ ὑπάρχουν πρὶν ἀπὸ κάθε χρόνο καὶ αἰῶνα καὶ εἶναι πάνω ἀπὸ κάθε αἰῶνα καὶ χρόνο καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ Αὐτὰ προῆλθε κάθε αἰώνας καὶ χρόνος καὶ ὅλα ὅσα περιλαμβάνονται σὲ αἰῶνα καὶ χρόνο, καὶ γιατί, ὅπως προείπαμε, εἶναι συναιώνια μετὰ τὸν Πατέρα. Σ' Αὐτόν, μαζί μ' Αὐτά, ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

34. Ρωμ. 11, 36.